

Skjerpet straff for kroppsskade

*Innvirkningen av Prop. 97 L (2009-2010) i
Høyesteretts straffutmåling.*

Kandidatnummer: 140

Antall ord: 14 879

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.2016

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Avgrensninger	4
1.3 Metode og materiale	5
1.4 Den videre fremstillingen	5
2. HISTORIKK	6
2.1 Innledning	6
2.2 Domstolenes håndtering av Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)	6
2.3 Nytt forarbeid, Prop. 97 L (2009-2010). Nytt lovvedtak	7
2.4 Et rettskildespørsmål	7
3. DE AKTUELLE STRAFFEBESTEMMELSENE	9
3.1 KROPPSSKADE I PROP. 97 L	9
3.2 STRAFFEBESTEMMELSENE – KROPPSSKADE	10
3.2.1 Innledning	10
3.2.2 Den straffbare handling for kroppsskade jf. strl. § 273	11
3.2.3 Den straffbare handling for grov kroppsskade jf. strl. § 274	12
3.2.4 Sammenhengen mellom den gamle og den nye straffeloven	14
4. STRAFFERAMMENE OG NORMALSTRAFFENIVÅET	16
4.1. Innledning	16
4.2 Oversikt over endringer gjort ved Prop. 97 L (2009-2010)	16
4.3 KROPPSSKADE – Normalstraffenivå	17
5. GJENNOMGANG AV RETTSPRAKSIS	20
5.1 Innledning	20
5.1.2 Domstolens generelle holdning til Prop. 97 L	20
5.2 KROPPSSKADE	23
5.2.1 Straffeloven § 273	23
5.3 GROV KROPPSSKADE	26
5.3.1 Straffeloven § 274	26
5.3.2 Straffeloven 1902 § 229 andre straffalternativ	26
5.3.3 Straffeloven 1902 § 229 tredje straffalternativ	28
5.3.3.1 LB-2007-152868 som utgangspunkt for straffutmålingen	28
5.3.3.2 Rt-2007-1465 og Rt-2009-1423 som utgangspunkt for straffutmålingen	31
5.3.4 Straffeloven 1902 § 231	32
6. DE ØKTE STRAFFERAMMENE OG DET ØKTE NORMALSTRAFFENIVÅETS INNVIRKNING PÅ STRAFFUTMÅLINGEN TIL HØYESTERETT	33
7. HAR DE ØKTE STRAFFERAMMENE OG DET ØKTE NORMALSTRAFFENIVÅET HATT INNVIRKNING PÅ KRIMINALITETSBEKJEMPELSE OG FOREBYGGELSE AV KRIMINALITET?	36
8. RETTSPOLITIKK – STRAFFUTMÅLINGENS HENSIKTSMESSIGHET	40
8.1 Departementets begrunnelse	40
8.2 Norge som et demokrati og rettsstat – forholdet mellom statsmaktene	41
9. AVSLUTNING	44
Kildeliste	45
Lov- og forskriftsregister	45
Domsregister	45
Bøker og artikler	47
Nettadresser	48
Forkortelsesregister	49

1. INNLEDNING

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens tema er en del av rettsområdet strafferett som omfatter læren om forbrytelser og straff.¹ Strafferetten er spesiell som rettsområde da læren om hva som er straffbart forteller mye om et samfunn. Samfunnets verdioppfatninger, behov for sikkerhet og beskyttelse, håndtering av konflikter gjenspeiles i strafferetten. På denne måten er strafferetten levende samfunnskunnskap.

Straff skal være ”et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde”, og et virkemiddel som skal bidra til at handlingsnormer i samfunnet etterleves.² For å kunne ilegge noen straff kreves det hjemmel i lov, jf. det strafferettslige legalitetsprinsippet, Grl. § 96 og strl. § 14.³ Kravet er rettet mot domstolene, og gjør det til en betingelse at en handling kun kan straffes om loven inneholder en materiell straffebestemmelse som dekker de(t) påtalte forhold.⁴ Legalitetsprinsippet skal forhindre vilkårlighet, og er i forarbeidene uttrykt som at ”man skal ikke kunne straffedømmes for annet enn det lovgiver til enhver tid har bestemt at skal være straffbart”.⁵ Lovgiver skal dermed bestemme hva som er straffbart, mens domstolen skal fastsette en passende straff i det konkrete tilfellet innenfor de fastsatte rammene for sanksjoner som kan ilegges, gitt av lovgiver.

Prop. 97 L, inneholdt sammen med de økte strafferammene, klare retningslinjer fra lovgiver om hvor normalstraffenivået for blant annet kroppsskade burde ligge. Teknikken som er brukt for å skjerpe straffene i strl. 1902 er en utradisjonell måte for lovgiver å gjennomføre straffeskjerpelse på. Oppgaven tar for seg hvordan dette har fungert i praksis, både i forhold til Høyesteretts straffutmåling, i samfunnet generelt, samt hvordan en slik utradisjonell straffeskjerpelsesteknikk hos lovgiver samsvarer med maktfordelingen i samfunnet, rettsstaten, og i rettspolitikken. Det skal bli gjort rede for rettens utvikling, samt straffenivåets utvikling fra før straffeskjerpelsene trådte i kraft og frem til i dag. Når straffutmålingen er domstolens oppgave, er det da hensiktsmessig at lovgiver gir klare retningslinjer om hvordan

¹ Mæland (2012) s. 29.

² For definisjonen av straff. Se Rt. 1977 s. 1207 og Mæland (2012) s. 39; Matningsdal (2010) s 14.

³ Grl. § 96 første ledd sier at ”ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom”; Strl. § 14 sier at ”strafferettslige reaksjoner, jf. §§ 29 og 30, kan bare ilegges med hjemmel i lov”.

⁴ Baumbach (2008) s. 128.

⁵ Baumbach (2008) s. 126; NOU 1992: 23 s. 72.

straff skal utmåles, og således objektiviserer straffutmålingsprosessen? Samsvarer dette med de idealene som kreves av en rettsstat? Har de økte strafferammene og det økte normalstraffenivået hatt noen innvirkning på straffutmålingen til Høyesterett? Har det skjerpede straffenivået hatt innvirkning på kriminalitetsbekjempingen og forebyggingen av kriminalitet?

Oppgavens problemstilling er således ”Skjerpet straff for kroppsskade – Innvirkningen av Prop. 97 L (2009-2010) i Høyesteretts straffutmåling”, og er basert på straffeskjerpelsene som ble foretatt for ”drap, annen grov vold og seksuallovbrudd” ved lov 25. juni 2010 i strl. 1902.

1.2 Avgrensninger

Prop. 97 L omfavner omfattende og forskjellige strafferettslige områder. Oppgaven avgrenses dermed til å gjelde den delen av proposisjonen som tar for seg ”annen grov vold”, nærmere bestemt ”legemsbeskadigelse”, som i dag omtales som ”kroppsskade”.

Lov 20. mai 2005 nr. 28 trådte i kraft 1. oktober 2015, og er i dag gjeldende straffelov. Denne loven vil heretter bli referert til som ”straffeloven” eller ”strl.”. Lov 22. mai 1902 nr. 10 er opphevet og er ikke lenger gjeldende. Da rettspraksisen fra før 1. oktober 2015 bygger på denne loven, er den nødvendig for den videre fremstillingen. Loven vil bli omtalt som ”straffeloven 1902” eller ”strl. 1902”.

Straffebudet om uaktsom legemsbeskadigelse jf. strl. 1902 § 237 er ikke videreført til straffeloven av 2005, og vil dermed ikke bli vektlagt i denne oppgaven.⁶

Det ble med straffeloven gjort ytterligere endringer i bestemmelsene som omhandles i denne oppgaven. Endringene vil bli påpekt, men ikke behandlet noe videre, da det på dette stadiet er for tidlig å kunne si noe om en eventuell virkning av dem.

⁶ Matningsdal (2015) s. 168.

1.3 Metode og materiale

Oppgaven anvender rettsdogmatisk metode, da jeg gjennom denne fremstillingen skal finne frem til gjeldende rett gjennom bruk av Høyesterettspraksis. Det er sammenhengen mellom Prop. 97 L og Høyesteretts straffutmåling som undersøkes og klarlegges.⁷

Oppgaven vil i hovedsak ta utgangspunkt i strl. §§ 273-274 og strl. 1902 §§ 229-232, forarbeider, da særlig Prop. 97 L og Ot.prp. nr. 22, og Høyesterettspraksis. For å kunne svare på om Prop. 97 L har påvirket Høyesteretts straffutmåling må rettspraksis etter at proposisjonen trådte i kraft 25. juni 2010 studeres. Dette vil således være hovedfokus i oppgaven, da det er eneste måte å gjenspeile proposisjonens faktiske innvirkning i Høyesteretts straffutmåling på.

Høyesterettspraksisen som blir gjennomgått i oppgaven er basert på strl. 1902, da straffeskjerpelsene ble gjennomført i den straffeloven. Materiale i oppgaven har derimot overføringsverdi til i dag, da straffeskjerpelsene som ble gjort i strl. 1902 gjelder for straffeloven (med eventuelle ytterligere endringer).⁸

1.4 Den videre fremstillingen

For å forstå bakgrunnen og tankegangen bak Prop. 97 L tar oppgaven først for seg historikken om hvorfor blant annet strl. 1902 kapittel 22 om forbrytelser mot "Liv, Legeme og Helbred" ble endret 25. juni 2010. Straffebestemmelsene for kroppsskade vil så bli presentert i kapittel tre, samt sammenhenger og endringer mellom strl. og strl. 1902. Dette gjøres for å skape forståelse og et godt utgangspunkt for den videre diskusjonen i oppgaven.

Kapittel fire presenterer detaljene om hva straffeskjerpelsene i lov 25. juni 2010 nr. 46 bestod av. På denne måten vil leserne ha muligheten til å forstå sammenligningen av rettstilstandene før og etter lovgivningsarbeidet senere i oppgaven.

Det som kan sies å utgjøre oppgavens hoveddel, kapittel fem, vil gjøre rede for Høyesteretts rettspraksis hvor Prop. 97 L anvendes. Dette er for å se om proposisjonen har påvirket

⁷ Graver (1994) s. 566-570; Graver skriver i tidsskriftet at det i rettsvitenskapen skilles mellom rettsnormer og rettslivet. Rettsnormer, som også omtales som rettsdogmatikk, er redegjørelse av innhold, sammenheng og tolkning. Rettslivet, som også kan omtales som rettspolitisk- og empirisk forskning, er lovgivningsprosessen, rettsanvendelsen i domstolene og virkning av rettsreglene.

⁸ Se punkt 2.4, samt kapittel tre og fire.

Høyesteretts straffutmåling. Kapittel seks vil deretter resonnerer over funnene i kapittel fem. Videre vil statistikker bli tolket i kapittel syv. Her vil sammenhenger mellom straffeskjerpelsene og kriminalitetsbekjempelse/forebyggelse av kriminalitet bli undersøkt. Til slutt vil rettspolitiske aspekter som er nærliggende å vurdere bli tatt opp i kapittel åtte, før oppgaven blir avsluttet i kapittel ni.

2. HISTORIKK

2.1 Innledning

Det ble i 1980 satt i gang et omfattende, og langvarig arbeid, med å utforme en ny straffelov. Arbeidet startet på bakgrunn av en kriminalmelding som ble lagt frem av Arbeiderpartiet i 1978.⁹ Den nye straffeloven fra 2005 er forberedt og utarbeidet av to straffelovkommisjoner. Siste delproposisjon, Ot.prp. nr. 22, ble avgitt 19. desember 2008, og vedtatt ved lov 19. juni 2009.¹⁰ Som en vil se videre i oppgaven er det denne proposisjonen som skapte ”trøbbel i praksis” og som er bakgrunnen for at Prop. 97 L ble utarbeidet.

2.2 Domstolenes håndtering av Ot.prp. nr. 22 (2008-2009)

Ot.prp. nr. 22 var først og fremst en oppfølging av Soria-Moria-erklæringen som inneholdt et løfte om skjerpning av straffer.¹¹ Da proposisjonen ble gitt ble den sagt å skulle ”gjelde straks” for de økte strafferammene og normalstraffenivået departementet la til grunn i proposisjonen. Straffeloven viste seg imidlertid å tidligst kunne tre i kraft 1. januar 2012. Dette reiste spørsmålet om hvilken betydning uttalelsen i Ot.prp. nr. 22 skulle få i forhold til strl. 1902, som på denne tid var gjeldende straffelov.¹²

Spørsmålet om hvorvidt uttalelsene i forarbeidene til lov 19. juni 2009 nr. 74 skulle tillegges vekt før straffeloven trådte i kraft ble ved to anledninger tatt stilling til av Høyesterett i storkammer den 13. november 2009. Høyesterett avsa da Rt. 2009 s. 1412 og Rt. 2009 s. 1423.¹³

⁹ Olausen (2013) s. 3.

¹⁰ Matningsdal (2015) s. 23-24.

¹¹ Olausen (2013) s. 3.

¹² Matningsdal (2015) s. 26.

¹³ Se f.eks. Rt. 2009 s. 1423 (avsnitt 1).

Den grunnleggende avgjørelsen er Rt. 2009 s. 1412.¹⁴ Saken gjaldt seksuell omgang med egen datter under 14 år. Dommen slo fast at ”når straffeloven av 2005 trer i kraft ... plikter domstolene å legge til grunn et straffenivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider”.¹⁵ Videre slo Høyesterett det fast at for kriminelle handlinger utført før 19. juni 2009 skulle ”forarbeidene til loven av 2009 ikke tillegges noen selvstendig vekt”, slik at det skulle bli tatt utgangspunkt i ”dagens straffenivå, slik det er kommet til uttrykk i rettspraksis”.¹⁶

Førstvoterende påpekte så at ”utviklingen mot et strengere straffenivå på de aktuelle rettsfeltene bør forsterkes ... Perioden mellom vedtakelses- og ikrafttredelsestidspunktet er lang, og prinsippet om at skjerpelsen skal skje gradvis må opprettholdes”.¹⁷

2.3 Nytt forarbeid, Prop. 97 L (2009-2010). Nytt lovvedtak

Ikke lenge etter at storkammeravgjørelsene var avsagt opplyste justisminister Storberget at regjeringen ville fremsette en proposisjon med forslag om tilsvarende endringer i dagjeldende straffelov, strl. 1902, som for straffeloven. Dette ble fulgt opp med Prop. 97 L. Proposisjonen ble godkjent i statsråd 26. mars 2010. Justisdepartementet sa seg da enig med mindretallet i storkammerdommene vedrørende spørsmålet om forbud mot tilbakevirkende kraft i henhold til Grl. § 97 og EMK art. 7, innenfor lovens vedtatte rammer.¹⁸ Proposisjonen ble så kunngjort og trådte i kraft 25. juni 2010.

2.4 Et rettskildespørsmål

Departementet har i Ot.prp.nr 22 og Prop. 97 L på noen områder gitt uttrykk for ulike straffenivåer for samme situasjoner. Dette er blitt gjort uten at det er blitt påpekt hvilke uttalelser som skal legges til grunn ved en eventuell motstrid mellom dem. Dette aktualiserer et rettskildespørsmål i henhold til hvilken av proposisjonene som er gjeldende ved anvendelse av straffeloven.¹⁹

¹⁴ Matningsdal (2015) s. 26.

¹⁵ Rt. 2009 s. 1412 (avsnitt 22).

¹⁶ Rt. 2009 s. 1412 (avsnitt 33-34).

¹⁷ Rt. 2009 s. 1412 (avsnitt 40).

¹⁸ Matningsdal (2010) s. 509; Olaussen (2013) s. 20 og s. 27.

¹⁹ Matningsdal (2015) s. 28.

Det uttales i Prop. 97 L at ”anvisning på nye normalstraffnivåer som Stortinget har sluttet seg til under behandlingen av Ot.prp. nr. 22, gjentas i proposisjonen her og suppleres med nyere avgjørelser som har falt etter den forrige proposisjonen ble fremmet”.²⁰ Departementet gir med denne uttalelsen uttrykk for at de to proposisjonene stemmer helt overens med hverandre, noe som i ettertid har vist seg ikke å stemme.²¹ Matningsdal viser blant annet til hvor Ot.prp. nr. 22 sier at normalstraffenivået på overtredelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ var fengsel på 90 til 120 dager, og at straffen burde heves til ikke mindre enn fem måneder ubetinget fengsel.²² Prop. 97 L anslår derimot normalstraffenivået å være fengsel på 30 til 120 dager. Før det blir uttalt at straffen for overtredelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ i utgangspunkt burde være fengsel i 60 dager, mens legemsbeskadigelser som grenser mot andre straffalternativ burde ha et utgangspunkt på fengsel i seks måneder.²³

Da departementet brukte mer enn fire måneder fra storkammerdommene ble avsagt av Høyesterett, til Prop. 97 L ble fremlagt, mener Matningsdal at en burde kunne forvente at proposisjonene var blitt bedre synkronisert eller at eventuelle endringer/forskjeller i det minste var blitt påpekt.²⁴

Matningsdal mener at man ved anvendelse av straffeloven ikke utelukkende kan legge Ot.prp. nr. 22 til grunn, da hans syn er at standpunktene som ble tatt i Prop. 97 L må anses som et ”utslag av lovgivers revurderte standpunkt til et naturlig straffenivå”, uavhengig av om endringene går i formildende eller skjerpene retning. Således mener Matningsdal at Prop. 97 L burde følges ved et eventuelt avvik mellom proposisjonene.²⁵

Jeg er enig med Matningsdal i hans standpunkt til dette rettskildespørsmålet. Departementet brukte som nevnt god tid på å utarbeide Prop. 97 L, noe som er et argument for at denne proposisjonen burde være den gjeldende ved motstrid. Dette standpunktet tatt til de to forarbeidene er også slått fast i rettspraksis jf. Rt. 2013 s. 1702. Det uttales i dommen at det ikke går nærmere inn på hvordan forarbeidene til endringsloven i 2009 skal forstås da det er klart at Høyesterett ”må legge avgjørende vekt på de forarbeider som knytter seg direkte til

²⁰ Prop. 97 L s. 5-6.

²¹ Matningsdal (2015) s. 30 - se her for flere eksempler.

²² Matningsdal (2015) s. 29; Ot.prp. nr. 22 s. 182-183.

²³ Prop. 97 L s. 37.

²⁴ Matningsdal (2015) s. 30.

²⁵ Matningsdal (2015) s. 30.

den senere endring av gjeldende lov, som ble vedtatt i 2010”.²⁶ Således burde Prop. 97 L ha forrang ved en eventuell motstrid mellom de to proposisjonene ved bruk av gjeldende straffelov.

3. DE AKTUELLE STRAFFEBESTEMMELSENE

3.1 KROPPSSKADE I PROP. 97 L

Bestemmelsene som vil bli gjort rede for i oppgaven er strl. §§ 273 og 274 om kroppsskade og grov kroppsskade. Bestemmelsene verner individets fysiske integritet mot alvorlige krenkelser, og retter seg mot voldshandlinger som påfører store konsekvenser på og/eller for fornærmede og pårørende, både av somatisk og psykisk karakter, samt økonomisk og materiell karakter.²⁷

Kroppsskade faller inn under begrepet ”annen grov vold” i Prop. 97 L, noe som i proposisjonen ble uttalt for å være et ”vidtfavnende begrep”. Begrepet omfavner ”svært mange, og til dels ulike, forøvelsesmåter og skadefølger som omfattes av det som i dagligtale omtales som grov vold”. På bakgrunn av dette begrenset departementet seg i Prop. 97 L til kun å antyde ønsket straffskjerpning for den mest typiske forøvelsesmåten.²⁸ Departementet skisserte således et kjerneområdet for proposisjonen, ”... den uprovoserte volden som er utøvd i det offentlige rom. Den typiske gatevolden som utspilles i tilknytning til opphold på utesteder eller i taxikøer, og hvor det ikke eller i svært begrenset grad foreligger et hendelsesforløp som forklarer råskapen”.²⁹

Høyesterett var i ettertid uklar på om straffskjerpelsen for normalstraffenivået i Prop. 97 L skulle være å anse som en generell straffeskjerpelse, eller om den bare var gjeldende for handlinger som falt innfor kjerneområdet i Prop. 97 L. Noen dommer fra Høyesterett la til grunn at lovendringen av 25. juni 2010 ikke ga grunnlag for en generell skjerpning av straffen.³⁰ Motsetningsvis ble det for eksempel i Rt. 2014 s. 8 uttalt at det var tale om en ”generell skjerpning av straffenivået”.³¹

²⁶ Rt. 2013 s. 1702 (avsnitt 21).

²⁷ Ot.prp. nr. 22 s. 171; Prop. 97 L s. 29.

²⁸ Prop. 97 L s. 29 avsnitt 4; Prop. 97 L, s. 29 avsnitt 6.

²⁹ Prop. 97 L s. 29 avsnitt 4.

³⁰ Se f.eks. Rt. 2011 s. 1368 (avsnitt 18); Rt. 2014 s. 346 (avsnitt 17).

³¹ Rt. 2014 s. 8 (avsnitt 14).

Det må være forsvarlig å legge til grunn at Prop. 97 L er å anse som en generell straffeskjerpelse, slik som Rt. 2014 s. 8 legger til grunn. Strafferammene er i utgangspunktet økt for hele bestemmelsen. Dette betyr at spillerommet for domstolene er blitt større, og at strengere straffer kan utmåles som en naturlig følge av at øvre strafferamme er økt. Departementet begrenset seg til et kjerneområde kun fordi voldsbestemmelsene ble ansett å være svært omfattende. Prop 97 L ble gitt for å skjerpe straffene straks, uten å måtte vente på at strl. skulle tre i kraft. I tillegg var formålet med straffeskjerpelsen å skjerpe straffene for ”grov vold”, og således alt det begrepet omfavner.³² På bakgrunn av dette er det mest naturlige at straffeskjerpelsene i Prop. 97 L er å anse som en generell straffeskjerpelse, hvor bestemmelsenes straffenivå øker i takt med strafferammene og normalstraffenivået gitt i proposisjonen.

Oppgaven skal videre presenterer de strafferettslige bestemmelsene for kroppsskade og grov kroppsskade (punkt 3.2). Dette er for å vise hva straffebestemmelsene for kroppsskade omfatter. Det tas utgangspunkt i straffeloven, men det vises også til strl. 1902, da det fremdeles er mye likt mellom de to straffelovene. Til slutt vil oppgaven ta for seg sammenhengene mellom strl. og strl. 1902, og endringer som er gjennomført, da dette er nødvendig for å forstå rettspraksisen som vil bli gjennomgått senere i oppgaven (punkt 3.2.4). Rettspraksisen er basert på strl. 1902, da saker om kroppsskade basert på strl. ikke har vært oppe for Høyesterett enda.

3.2 STRAFFEBESTEMMELSENE – KROPPSSKADE

3.2.1 Innledning

Bestemmelsen om kroppsskade finnes i strl. § 273 og sier *”med fengsel inntil 6 år straffes den som skader en annens kropp eller helse, gjør en annen fysisk maktesløs eller fremkaller bevisstløshet eller liknende tilstand hos en annen”*.

Grov kroppsskade er regulert i strl. § 274 og sier:

”Grov kroppsskade straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om kroppsskaden er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge uhelbredelig lyte eller skade,

³² Prop. 97 L s. 5.

sykdom eller arbeidsudyktighet av noen varighet eller sterk smerte, betydelig skade eller død, og for øvrig om den

- a) har skjedd uten foranledning og har karakter av overfall,*
- b) er begått mot en forsvarsløs person,*
- c) har karakter av mishandling,*
- d) er begått av flere i fellesskap, eller*
- e) er motivert av fornærmedes hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion, livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne.*
- f) Er forøvd ved bruk av kniv eller annet særlig farlig redskap.*

Den som volder betydelig skade på en annens kropp eller helse, straffes med fengsel inntil 15 år”.

3.2.2 Den straffbare handling for kroppsskade jf. strl. § 273

Bestemmelsens første handlingsalternativ er at en forsettlig ”skader en annens kropp eller helse” jf. strl. § 273 jf. § 21 om skyldkravet. Dette alternativet erstatter strl. 1902 § 229 ”skader en anden paa Legeme eller Helbred”.³³ Det må altså påføres en ”skade” på en annen persons kropp, eller helse.

Vurderingen av hva som er å anse som en ”skade” beror på en konkret vurdering. Begrepet er i praksis tolket innskrenkende slik at ikke enhver forstyrrelse av ”legemets anatomiske eller fysiologiske tilstand ble regnet som skade på legeme”.³⁴ I Rt. 2006 s. 970 ble det uttalt at det beror på en ”skjønnsmessig helhetsvurdering” om et forhold skal anses å være en legemsfornærmelse eller legemsbeskadigelse, ”der skadens art, varighet og omfang tas i betraktning”. Videre ble det lagt til grunn at ”rene lesjoner eller blåmerker” som går over av seg selv ikke er nok til å anses som en legemsbeskadigelse. Andenæs og Bratholm mener derimot at ”summen av slike småskader, som hver for seg ikke er tilstrekkelige” kan føre til et annet resultat.³⁵

Er det en skade av varig art, kreves det ikke så mye av skadens omfang, og omvendt.

Bruddskader eller stikksår av kniv vil for eksempel kunne anses som en skade, selv om det leges over tid. Tap av syn og hørsel er derimot å anse som en varig skade. Andenæs sier også

³³ Matningsdal (2010) s. 112.

³⁴ Matningsdal (2010) s. 112.

³⁵ Rt. 2006 s. 970 (avsnitt 10).

at et stivt ledd i en finger som eksempel kan være nok.³⁶ Om dette til enhver tid faktisk vil bli ansett som en varig skade kan diskuteres, men argumentasjonen viser litt om hva som kan ligge i uttrykket ”varighet”.

Bestemmelsens neste handlingsalternativ er at den kriminelle handlingen ”gjør en annen fysisk maktesløs eller fremkaller bevisstløshet eller liknende tilstand hos en annen” jf. strl. § 273. Disse alternativene erstatter strl. 1902 § 229 ”hensetter nogen i Afmagt, Bevidstløshed eller lignende Tilstand”. Det er her ikke krav om at fornærmede skades, eller at bevisstheten påvirkes. Det er nok at noen gir en person bedøvelsesmiddel eller alkohol uten at den fornærmede vet det.³⁷ En slik handling vil resultere i at fornærmede blir påvirket og/eller mister kontroll over egne handlinger.

3.2.3 Den straffbare handling for grov kroppsskade jf. strl. § 274

For at bestemmelsen om grov kroppsskade skal kunne anvendes, er det en forutsetning at det allerede foreligger en forsettlig kroppsskade etter strl. § 273.

Det er de alvorligste tilfellene av kroppsskade som er regulert i strl. § 274. Poenget med bestemmelsen er at straffen kan økes dersom kroppsskaden har hatt visse uforsettlige følger. Bestemmelsens vilkår er ikke kumulative, og det første vilkåret som kan føre til at strl. § 274 kommer til anvendelse er at kroppsskaden har hatt til følge ”uhelbredelig lyte eller skade”. Alternativet erstatter ”uhelbredelig Lyde, Feil eller Skade” jf. strl. 1902 § 229 andre straffalternativ.³⁸

Uhelbredelig ”lyte” sikter til skjemmende skader, som arr i ansiktet med et visst omfang. Vilkåret ”skade” er det samme som i strl. § 273, samt at det inkluderer det vilkåret som strl. 1902 § 229 omtalte som ”feil”. Dermed omfatter begrepet også skader som blant annet gjør at brukbarheten av et organ blir forstyrret eller redusert, som for eksempel redusert syn eller hørsel.³⁹

³⁶ Andenæs (2008) s. 84-85.

³⁷ Matningsdal, fotnote 1937, strl. 1902.

³⁸ Matningsdal (2010) s. 122-123.

³⁹ Matningsdal, fotnote 2009, strl.; se punkt 3.2.2 for betydningen av ”skade”.

Det neste vilkåret er ”sykdom eller arbeidsudyktighet av noen varighet” jf. strl. § 274, som erstatter strl. 1902 § 229 ”[s]ygdom eller Arbeidsudygtighed, der varer over 2 Uger”.⁴⁰ Rettspraksis har slått fast at sykdomsbegrepet omfatter ”enhver patologisk tilstand som gjør legebehandling påkrevd, – ikke bare hva man i vanlig språkbruk vil betegne som sykdommer”.⁴¹ Sykdom kan altså foreligge selv om fornærmede ikke blir sykmeldt.⁴² Vilkåret ”arbeidsudyktighet” sikter derimot til at arbeidsevnen er vesentlig redusert.⁴³

For at vilkåret skal komme til anvendelse på sykdommen eller arbeidsudyktigheten må denne være av ”noen varighet”. To uker er fremdeles retningsgivende, men ikke lenger et absolutt krav. Dette er fordi arbeidsudyktighetens varighet kan være noe tilfeldig og ha varierende konsekvenser for fornærmede.⁴⁴

Bestemmelsens neste vilkår om at kroppsskaden har hatt til følge ”sterk smerte” er nytt i forhold til strl. 1902 § 229. Vilkåret er likt som i strl. § 272, bortsett fra at det naturligvis kreves mer for å anvende vilkåret i relasjon strl. § 274, enn strl. § 272.⁴⁵

Vilkåret om ”sterk smerte” i strl. § 272 erstatter vilkåret i strl. 1902 § 228 andre ledd ”betydelig smerte”, uten at noen realitetsendringer er tilsiktet. Handlinger som tidligere falt inn under ”paa en særlig smertevoldende Maade” i den straffeskjerpene bestemmelsen jf. strl. 1902 § 232 omfattes nå også av vilkåret ”sterk smerte”.⁴⁶ At noen blir påført sterk smerte kan for eksempel være fem knyttneveslag i ansiktet, strupetak samt. en rekke slag mot forskjellige kroppsdeler, to slag mot hode hvor et slag traff øret og gav fornærmede smerte i så vel et halvt år.⁴⁷

En kroppsskade er også å anse som grov dersom den har påført noen ”betydelig skade eller død”. Skaden må i denne sammenheng kvalifiseres som ”betydelig”. Straffeloven legaldefinerer ”betydelig skade” i strl. § 11 som et ”tap eller vesentlig svekkelse av sans, et viktig organ eller viktig kroppsdeler, vesentlig vansirethet, livsfarlig sykdom, eller alvorlig psykisk skade”. Bestemmelsen erstatter strl. 1902 § 9. Skadene opplistet i strl. 1902 § 9, ”Syn,

⁴⁰ Matningsdal (2010) s. 123.

⁴¹ Rt. 1971 s. 1194 (s. 1196 første avsnitt).

⁴² jf. Rt. 1985 s. 326 (s. 324).

⁴³ Matningsdal, fotnote 2011, strl.

⁴⁴ Matningsdal (2015) s. 170-171.

⁴⁵ Matningsdal (2015) s. 171.

⁴⁶ Matningsdal (2010) s. 94.

⁴⁷ Se Rt. 1973 s. 690; Rt. 1973 s. 1132; Rt. 2014 s. 970.

Hørsel, Taleevne eller Evne til at forplante sin Slægt”, skal óg omfattes av strl. § 11. Tilføyelsen av ”sans” i strl. § 11 tilsier at også tap eller vesentlig svekkelse av lukte- og smakssansene omfattes.⁴⁸

Øvrige momenter for å vurdere om kroppsskaden er grov, er ramset opp i strl. § 274 i bokstav a til f, slik som i strl. § 272. Oppramsingen er momentene som tidligere befant seg i strl. 1902 § 232, en felles straffeskjerpelsesregel for strl. 1902 §§ 228 og 229. Disse er nå tatt inn i blant annet bestemmelsen om grov kroppsskade, som en del av dens helhetsvurdering.⁴⁹

Momentene har betydning for når kroppsskaden ellers ville blitt subsumert under strl. § 273, og de kan styrke andre momenter som ellers er fremhevet i strl. § 274.⁵⁰

Skyldkravet til strl. § 274 er sammensatt. Lovbryteren ”må ha utvist uaktsomhet med hensyn til følgene av handlingen (uhelbredelig lyte eller skade, sykdom eller arbeidsudyktighet eller sterk smerte, betydelig skade eller død), jf. straffeloven 2005 § 24, jf. Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 118-120”, og videre må lovbryteren ha utvist ”forsett med hensyn til momentene oppregnet i bokstav a til e, jf. § 22”.⁵¹ En naturlig forståelse av dette også er gjeldende for strl. § 274 bokstav f, da denne bokstaven er blitt tilføyd i ettertid, men bestemmelsens innhold er det samme.

Har gjerningsmannen derimot påført fornærmede ”betydelig skade” på ”kropp eller helse” med forsett jf. strl. §§ 11 og 21, er straffen inntil 15 år i fengsel jf. strl. § 274 annet ledd.⁵²

3.2.4 Sammenhengen mellom den gamle og den nye straffeloven

For den videre fremstillingen er det viktig å få oversikt over forskjeller, likheter og sammenhenger mellom strl. og strl. 1902, da både Prop. 97 L og rettspraksisen tar utgangspunkt i strl. 1902, mens strl. er gjeldende straffelov. Noen av endringene gjort i de to straffelovene er allerede påpekt i avsnittene ovenfor. Dette punktet skal derfor bare kort gjøre rede for det resterende.

⁴⁸ Matningsdal (2010) s. 124-125.

⁴⁹ Matningsdal (2015) s. 169.

⁵⁰ Matningsdal (2015) s. 171.

⁵¹ Ot.prp. nr. 22 s. 430 andre avsnitt.

⁵² Matningsdal (2010) s. 129.

Straffeloven § 273 om kroppsskade viderefører strl. 1902 § 229 første straffalternativ, mens strl. § 274 om grov kroppsskade viderefører strl. 1902 § 229 annet og tredje straffalternativ.⁵³ Videre erstatter strl. § 274 første ledd annen del langt på vei strl. 1902 § 232, som inneholdt felles straffeskjerpingsregler for strl. av 1902 §§ 228 og 229, mens strl. § 274 annet ledd erstatter strl. 1902 § 231, om grov legemsbeskadigelse.⁵⁴

Sett bort fra noen omformuleringer i gjerningsinnholdet til strl. 1902 § 229 første straffalternativ er bestemmelsen videreført uendret i strl. § 273 om kroppsskade.⁵⁵

Strl. 1902 § 229 annet og tredje straffalternativ er erstattet av strl. § 274 med enkelte justeringer. Ordningen etter strl. § 274 er slik at det skal foretas en konkret helhetsvurdering av om bestemmelsen kommer til anvendelse. I strl. 1902 var det derimot slik at § 229 andre og tredje straffalternativ kom til anvendelse dersom lovens vilkår var oppfylt. Skyldkravet for å tillegge disse automatisk virkning er nå økt til uaktsomhet jf. strl. § 24 i motsetning til culpa levissima i strl. 1902.⁵⁶ Anvendelsesområde til strl. § 24 er begrenset til tilfeller hvor et straffebed er inndelt i ordinær og grov overtredelse.⁵⁷ Ved at ordinær overtredelse er omfattet av bestemmelsen vil en i slike tilfeller kunne bli idømt straffansvar, men ikke erstatningsansvar jf. skadeserstatningsloven §§ 3-5 og 4-2 nr. 1 a.

Straffeloven § 274 annet ledd er en videreføring av strl. 1902 § 231, som var bestemmelsen for ”grov legemsbeskadigelse”. Videreføringen skjer med to forskjeller i relasjon til strafferammen, uten noen videre realitetsendringer.⁵⁸

Som dette punktet viser er det ikke gjort store realitetsendringer mellom de to straffelovene. Det skal videre i kapittel fire bli gjort rede for strafferammene i bestemmelsene som er presentert i kapittel tre, samt straffenivået før vedtakelse av lov 25. juni 2010 nr. 46, og departementets anslåtte normalstraffenivå i Prop. 97 L for bestemmelsene.

⁵³ Matningsdal, fotnote 2000, strl.

⁵⁴ Matningsdal, fotnote 2005, strl.

⁵⁵ Matningsdal (2015) s. 170.

⁵⁶ Matningsdal (2015) s. 170.

⁵⁷ Matningsdal, fotnote 146, strl.

⁵⁸ Matningsdal (2015) s. 171.

4. STRAFFERAMMENE OG NORMALSTRAFFENIVÅET

4.1. Innledning

Høyesterett uttaler seg sjeldent om hva som er eller bør være det alminnelige straffenivået, da straffutmålingen er en sammensatt prosess og dermed vanskelig å si noe om på et generelt eller alminnelig nivå. Alle straffesaker er forskjellige, og konkrete omstendigheter av objektiv og individuell karakter påvirker selve straffutmålingen. Departementet har derimot valgt å i Prop. 97 L ”antydde den ønskede straffeskjerpelsen”, med bakgrunn i både uttalelser fra Høyesterett angående straffenivå, samt gjennom bruk av enkeltsaker for å illustrere typetilfeller.⁵⁹

4.2 Oversikt over endringer gjort ved Prop. 97 L (2009-2010)⁶⁰

Endringer gjort i straffeloven av 1902 (ved lov 25. Juni 2010 nr. 46 med Prop. 97 L) og ytterligere endringer ved straffeloven.				
Lovbestemmelsene	Minstestraft	Normalstraffenivå	Øvre strafferamme	Ytterligere endringer ved strl.
Strl. § 273 - kroppsskade. (legemsbeskadigelse jf. strl. 1902 § 229 første alternativ)		Hevet fra 30-120 dager til 60 dager til 6 mnd.	Hevet fra 3 til 4 år.	Øvre strafferamme ble hevet fra 4 år til 6 år.
Strl. § 274 - grov kroppsskade. (legemsbeskadigelse jf. strl. 1902 § 229 andre og tredje alternativ)		Normalstraffenivået for andre straffalternativ ble hevet fra 90-120 dager til ikke under 6 mnd. Tredje straffalternativ: departementet fant det vanskelig å fastslå et normalstraffenivå for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ, men ved gjennomgang av utvalgte dommer lå ønsket normalstraffenivået på 5 til 8 år avhengig av den straffbare handlingens alvorlighetsgrad.	Strl. 1902 § 229 andre alternativ ble forslått endret fra 6 til 8 år, men grunnet økonomiske og administrative konsekvenser ble ikke dette gjennomført, dermed ble ikke denne strafferammen økt. Strl. 1902 § 229 tredje alternativ ble hevet fra 8 til 10 år.	Fengsel inntil 6 år ble fjernet. Kun strafferamme på inntil 10 år i straffeloven i dag. Bokstav a til f erstatter i stor grad strl. 1902 § 232 som regulerte skjerpene omstendigheter.
Strl. § 274 annet ledd - grov kroppsskade. (grov legemsbeskadigelse jf. strl. 1902 § 231).	Økt minstestraft fra 2 til 3 år.	Saker opp mot forsettlig drap ble ansett å burde ha en straff på 8-9 års fengsel som utgangspunkt, mens vold som gjaldt kraftig, stump ytre vold, burde ha et utgangspunkt på fengsel i 6 år.		Øvre strafferamme ble satt til fengsel inntil 15 år i strl. 2005 § 274 annet ledd - minstestrafte er fjernet, det samme gjelder mulighet til fengsel inntil 21 år.

Tabell 1.

Tabell 1 viser at strl. 1902 § 229 første straffalternativ fikk hevet den øvre strafferammen sin fra tre til fire år ved straffeskjerpelsen, mens det har skjedd en ytterligere endring etter at strl. § 273 trådte i kraft 1. oktober 2015 ved at øvre strafferamme nå er blitt hevet til seks år. Det samme gjaldt for tredje straffalternativ. Her ble den øvre strafferammen økt til ti år ved straffeskjerpelsen. Ytterligere endringer ved straffelovens ikrafttredelse er at bestemmelsen nå kun har en øvre strafferamme på inntil ti års fengsel, samt at strl. 1902 § 232 er slått sammen med strl. § 274.

⁵⁹ Prop. 97 L s. 29.

⁶⁰ Skjema laget med utgangspunkt i: Olaussen (2013) s. 25; <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/i-dag-skjerpes-straffene-for-vold-og-ove/id610277/>; Prop. 97 L kapittel 6; Matningsdal (2010) kap. 56.

Straffeloven 1902 § 229 andre straffalternativ fikk derimot ikke hevet den øvre strafferammen, dette på grunn av økonomiske og administrative konsekvenser en eventuell straffeskjerpelse ville hatt.

Straffeskjerpelsen økte minstestrafen for strl. 1902 § 231 fra fengsel i to til tre år. Strafferammen ble med straffeloven satt til fengsel inntil 15 år. Det er således ikke lengre åpent for å anvende fengsel inntil 21 år, slik som i strl. 1902 § 231 andre punktum.

Tabell 1 gir god oversikt over endringene i normalstraffenivået, men for ordens skyld vil disse beskrives mer inngående i neste punkt.

4.3 KROPPSSKADE – Normalstraffenivå

Bestemmelsene i strl. 1902 §§ 229-231 omfattet mange forskjellige handlingsalternativer med straffefølger. I tillegg kom den straffeskjerpene bestemmelsen § 232, som skjerpet straffen ytterligere dersom vilkårene i bestemmelsen var oppfylt. Departementet påpekte i Prop. 97 L at denne bestemmelsen kunne gjøre det vanskelig å ha en sikker oppfatning av straffenivået, men at enkelte uttalelser fra Høyesterett likevel gjorde det mulig å få et inntrykk av hva som da var den alminnelige straffen for legemsbeskadigelser.⁶¹

Straffeloven av 1902 § 229 oppstilte tre alternative øvre strafferammer, ett for hvert straffalternativ. Disse var henholdsvis fengsel i tre, seks og åtte år. Ble forholdet derimot subsumert under strl. 1902 § 232, kunne straffen forhøyes med inntil tre år for hvert straffalternativ. Fengsel var alltid straffereaksjon dersom forholdet strl. 1902 § 232 kom til anvendelse. Falt forholdet inn under strl. 1902 § 231 var minstestrafen to år og den øvre strafferamme var fengsel inntil 21 år, dersom gjerningspersonen handlet med ”Overlæg”, og overtredelsen førte til at fornærmede døde.⁶² Ble forholdet subsumert under strl. 1902 § 232 kunne fengsel på inntil 21 år i ”ethvert Tilfælde” anvendes jf. bestemmelsens ordlyd.

Før straffeskjerpelsen 25. juni 2010 ble normalstraffenivået for overtredelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ anslått av departementet å variere mellom fengsel i 30 til 120

⁶¹ Prop. 97 L s. 34.

⁶² Prop. 97 L s. 34.

dager.⁶³ Departementet uttalte så at det ”som et utgangspunkt” i saker hvor det er tale om flere harde slag med knyttet hånd mot hode, så bør straffen normalt være fengsel i 120 dager.⁶⁴ Legemsbeskadigelser i det nedre sjiktet av bestemmelsens første straffalternativ ble sagt å burde ha et utgangspunkt på fengsel i 60 dager, mens det for handlinger i grenseområdet mot andre straffalternativ ble sagt å burde ha et utgangspunkt på fengsel i seks måneder.⁶⁵

For overtredelse av strl. 1902 § 229 andre straffalternativ anslo departementet normalstraffenivået å variere mellom fengsel i 90 til 120 dager for uprovosert vold.⁶⁶ Til tross for at den øvre strafferammen ikke ble hevet, ønsket departementet likevel å heve normalstraffenivået. Det ble for uprovosert vold, i form av knyttneveslag mot hodet til fornærmede, sagt at straffen ikke burde være mindre enn seks måneder ubetinget fengsel.⁶⁷

Tredje straffalternativ i strl. 1902 § 229 dreide seg om meget alvorlig vold. Departementet fant det vanskelig å danne seg et entydig bilde av normalstraffenivået, da dette straffalternativet omfattet svært mange grader av voldsutøvelse og skadefølger. Departementet tok således utgangspunkt i tre forskjellige rettsavgjørelser, for så å antyde ønsket straffskjerpning.⁶⁸

Den første dommen departementet brukte som utgangspunkt var LB-2007-152868. Saken gjaldt to gutter som ble enige om at de skulle ”ta fornærmede”. Da de tok ham igjen både slo og sparket de han. I det guttene skulle til å forlate fornærmede, ropte han ”dere vet ikke hvem dere koddet med”. Dette førte til at guttene på nytt gikk til angrep, noe som resulterte i at fornærmede ble liggende igjen livløs da guttene forlot ham. Skadene fornærmede ble påført var en relativt alvorlig hjerneskade samt andre somatiske og psykiske lidelser som ga ham redusert livskvalitet. Straffen i saken ble fengsel tre år og ni måneder. Departementet uttalte imidlertid at straffen i slike saker som utgangspunkt burde være ubetinget fengsel i fem år.⁶⁹

⁶³ Prop. 97 L s. 34, dommene brukt til illustrasjon: Straff fra 30 dager jf. Rt. 2006 s. 1298, Rt. 2006 s. 382 og straff 120 dager jf. Rt. 2007 s. 37.

⁶⁴ Prop. 97 L s. 35.

⁶⁵ Prop. 97 L s. 37.

⁶⁶ Prop. 97 L s. 37; Se Prop. 97 L s. 35, og uttalelser rundt Rt. 2007 s. 1052.

⁶⁷ Prop. 97 L s. 37.

⁶⁸ Prop. 97 L s. 37.

⁶⁹ Prop. 97 L s. 37.

Deretter brukte departementet Rt. 2007 s. 1465 som utgangspunkt.⁷⁰ Saken gjaldt ”utmåling av straff for legemsbeskadigelse av to tilfeldige ofre”. Volden ble utført av to menn, under ”særdeles skjerpene omstendigheter og med betydelig skade på legeme eller helbred til følge”. Det ble i saken utøvd ”uprovosert, ekstrem brutal og uforståelig vold”.⁷¹ Hendelsene ble gjennomført med tre kvarters mellomrom, mot to forskjellige personer. Begge personene ble uten forvarsel angrepet med spark og slag, samt trampet på, før de så ble forlatt i hjelpeløs og bevisstløs tilstand på gaten. De fornærmede ble hardt skadet, og det ble i lagmannsretten lagt til grunn at begge hadde fått alvorlig varige mén. Departementet uttalte at de fornærmede fikk en vesentlig og varig reduksjon i livskaliteten som følge av volden de ble utsatt for. Straffen i saken ble fire år og seks måneder for begge gjerningsmennene. Departementet mente derimot at straffen i slike saker burde være ubetinget fengsel i henholdsvis åtte år for den groveste volden utført av B, og syv år for A, som var mindre aktiv i voldsepisodene.⁷²

Til slutt brukes Rt. 2009 s. 1423 som utgangspunkt.⁷³ Saken gjaldt straffeutmålingen for en legemsbeskadigelse utført med særlig farlig redskap, med døden til følge.⁷⁴ Domfelte stakk fornærmede i brystet med en kniv bestående av et 14 cm tynt blad, slik at han kort tid etter hendelsen døde av forblødning. Bakgrunnen for hendelsen var en konflikt mellom de to involverte kvelden i forveien, hvor de avtalte å møtes neste dag. Da domfelte var i ferd med å forlate stedet der guttene hadde møttes, ropte fornærmede noen skjellsord og kastet en barnesykkel mot ham. Domfelte, som hadde tatt med seg kniv, stakk da fornærmede som illustrert ovenfor. Straffen i saken ble fire år og seks måneder. Departementet mente derimot at saker av slik art ikke burde være fengsel i under syv år.⁷⁵

Straffeloven 1902 § 231 regulerte straff for grov legemsbeskadigelse. Det ble i anledning denne bestemmelsen vist til Rt. 1997 s. 1003 som illustrasjon. Fornærmede i saken ble påført livstruende skader; blant annet knusning av hjernen, brudd på høyre øyehule, mellomansiktet, skallens basis på begge sider mv. Straffen ble ubetinget fengsel i tre år og tre måneder, men departementet uttalte at straffen som utgangspunkt burde være fengsel i seks år.⁷⁶ Saker opp

⁷⁰ Prop. 97 L s. 37.

⁷¹ Rt. 2007 s. 1465 (avsnitt 1 og avsnitt 8).

⁷² Prop. 97 L s. 35 og 37; Rt. 2007 s. 1465.

⁷³ Prop. 97 L s. 37.

⁷⁴ Rt. 2009 s. 1423 (avsnitt 1).

⁷⁵ Prop. 97 L s. 37; Rt. 2009 s. 1423.

⁷⁶ Prop. 97 L s. 36-37; Rt. 1997 s. 1003; LB-1996-1136.

mot forsettlig drap ble derimot sagt å skulle ha en straff på fengsel i åtte til ni år som utgangspunkt.⁷⁷

Departementet påpeker også i proposisjonen at det skal reageres med ubetinget fengsel for de legemsbeskadigelser som det i Prop. 97 L er ønsket skjerpet straff for, også overfor unge lovbrøyttere.⁷⁸

I det neste kapittelet skal Høyesterettspraksis etter 25. juni 2010 gjennomgås for å se hvordan Prop. 97 L er anvendt av Høyesterett i praksis.

5. GJENNOMGANG AV RETTSPRAKSIS

5.1 Innledning

Når domstolene skal dømme i en retts sak står de ikke helt fritt til å bestemme straffen. Strafferammene gitt av lovgiver må legges til grunn ved straffutmålingen i henhold til aktørenes roller i samfunnet som lovgivende og dømmende makt. Strafferammene gitt av lovgiver er derimot ofte veldig vide, da straffen skal kunne tilpasses hvert enkelt individ og hvert enkelt tilfelle.

Endringene gjort i strafferammene for strl. 1902 § 229 ved Prop. 97 L er det klart at er lagt til grunn av Høyesterett. De økte strafferammene er gjennomført med et lovvedtak, og er således bindende for domstolene. Det som derimot er nærliggende å se på er hvordan domstolene har håndtert retningslinjene angående normalstraffenivået til de forskjellige straffalternativene i strl. 1902 § 229, gitt av lovgiver i proposisjonen. Den videre analysen skal ta for seg dette.

5.1.2 Domstolens generelle holdning til Prop. 97 L

Departementet uttalte i Prop. 97 L at det ikke var meningen at straffutmålingen skulle bli mer statisk eller detaljregulert på grunn av straffeskjerpelsene. Proposisjonen var heller ikke ment å skulle begrense utviklingen i straffenivået, da dette til enhver tid skal gjenspeile hva som er rett straff i henhold til samfunnet.⁷⁹ Normalstraffenivået angitt av departementet i Prop. 97 L ble sagt å skulle være et utgangspunkt for vurderingen av straff, men at det likevel skulle bli

⁷⁷ Prop. 97 L s. 36-37; se Rt. 1990 s. 654 som ble brukt som illustrasjon.

⁷⁸ Prop. 97 L s. 37.

⁷⁹ Prop. 97 L s. 29 avsnitt 6.

foretatt en ”konkret vurdering” av omstendighetene i hver enkelt sak. Slik at skjerpende og formildende omstendigheter ville kunne tilsi en straff over eller under lovgivers anslåtte normalstraffenivå.⁸⁰ Det er derimot slik at jo mer lovgiver uttaler seg om et straffenivå, jo mindre selvstendig står domstolene til å vurdere lovbruddet og de konkrete omstendighetene i saken.⁸¹ Kan ikke domstolen vurdere hver sak konkret, vil straffen vanskelig kunne gjenspeile det som presumtivt er rett straff i samfunnet.

Storkammerdommene slo i klartekst fast at domstolene var pliktige til å følge anvisningene i forarbeidene om et vesentlig forhøyet straffenivå når straffeloven kom til å tre i kraft.⁸² Da lov 25. juni 2010 nr. 46 derimot trådte i kraft 25. juni 2010, ble det uttalt i Rt. 2011 s. 743 at uttalelsene i storkammerdommene måtte gjelde tilsvarende for ”lovgivers utvetydige forutsetninger i 2010 i forbindelse med endringene i straffeloven 1902”. Dommer Bårdsen uttalte dernest klart at det ”for straffbare handlinger som er begått etter at endringsloven trådte i kraft, skal domstolene altså fullt ut bygge på de forhøyede nivåer som er forutsatt i motivene til lovendringen”.⁸³

I Rt. 2012 s. 1261, en sak angående seksuell omgang med barn, ble det uttalt at formålet med straffeskjerpelsen var å få et høyere normalstraffenivå, uten å vente på at straffeloven av 2005 kunne tre i kraft.⁸⁴ Høyesterett påpekte så at lovgiver ”for å oppnå denne målsettingen” økte minstestrafen, og ga ”retningslinjer for straffutmålingen i lovforarbeidene, herunder om straffenivåer”.⁸⁵ Det ble vist til storkammerdommen,⁸⁶ og til Rt. 2011 s. 734,⁸⁷ som begge legger til grunn at domstolene skal bygge på de forhøyede straffenivåene forarbeidene legger til grunn, når loven trer i kraft. Dommer Indreberg påpekte også at retningslinjene ikke var ment å skulle rokke ved ”domstolens plikt til å fastsette en forsvarlig straff i det enkelte tilfellet, basert på et bredt spekter av hensyn”, og viser til uttalelser om dette i Prop. 97 L. Før det uttales at ”domstolen må altså ta som utgangspunkt for straffutmålingen lovforarbeidenes

⁸⁰ Prop. 97 L s. 19.

⁸¹ <http://www.hjort.no/straff-som-fortjent-nar-er-straffene-strengere-nok>.

⁸² Rt. 2009 s. 1412 og Rt. 2009 s. 1423; punkt 2.2; Schei (2011) s. 326.

⁸³ Rt. 2011 s. 743 (avsnitt 11).

⁸⁴ Rt. 2012 s. 1261 (avsnitt 13).

⁸⁵ Rt. 2012 s. 1261 (avsnitt 14).

⁸⁶ Rt. 2009 s. 1412 (avsnitt 22) om at ”det er ingen tvil om at når straffeloven av 2005 trer i kraft, så plikter domstolene å legge til grunn et straffenivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider...”

⁸⁷ Nevnt ovenfor, dommens avsnitt 11 om at domstolene fullt ut skal bygge på de forhøyede nivåer til forarbeidene etter at endringsloven trådte i kraft.

angivelse av normalstraffnivå og eventuelle supplerende retningslinjer for hvordan straffen bør utmåles”.⁸⁸

Lagmannsretten i denne saken uttalte at straffutmålingspraksisen før og etter lovendringen ”blir påtakelig og umiddelbar stor” dersom man skal se helt bort fra tidligere praksis. Det ble således påpekt et behov for gradvis utvikling i straffutmålingspraksisen.⁸⁹

Høyesterett fremhevet derimot i sin gjennomgang av saken at lagmannsrettens resonnering ikke kunne være rett. Deres forståelse var at lovgiver ikke hadde lagt opp til at det skulle skje en gradvis overgang til et høyere straffnivå da lovendringen som forutsetter disse straffnivåene trådte i kraft. Dommen sier så at ”dette støter ikke an mot overordnede normer, og da *må domstolene lojalt følge opp de retningslinjene som er lagt ved lovendringen*. En slik straff fremstår som streng, og blir vesentlig strengere enn det Høyesterett før lovendringen har ansett som passende. Men loven ble endret nettopp for å bringe straffene opp på det lovgiver anser som det ønskede nivå, så raskt som mulig, jfr. Prop. 97 L (2009-2010) side 5...”.⁹⁰

Høyesterett konkluderte således med at det høyere straffnivået skulle bli lagt til grunn med en gang endringsloven 25. juni 2010 nr. 46 trådte i kraft, samt at domstolene lojalt skal følge opp retningslinjene lovgiver ga i Prop. 97 L. Til tross for at Rt. 2012 s. 1261 gjelder seksuell omgang med barn, og ikke ”annen grov vold”, har den like stor rettskildemessig verdi da uttalelsene i dommen må anses å gjelde Prop. 97 L generelt, og ikke bare en begrenset del av proposisjonen.

Analysen videre i dette kapittelet og i kapittel seks vil fokusere på om domstolene har håndtert lovgivers retningslinjer for kroppsskade slik Høyesterett, i sakene ovenfor, har lagt til grunn at de skal håndteres. Det skal gjøres rede for hvorvidt, og eventuelt i hvilken grad, straffeskjerpelsene i Prop. 97 L er blitt implementert av Høyesterett, og om Prop. 97 L har hatt innvirkning på Høyesteretts straffutmåling?

⁸⁸ Rt. 2012 s. 1261 (avsnitt 19-20).

⁸⁹ Rt. 2012 s. 1261 (avsnitt 29); lagmannsrettens dom side 5.

⁹⁰ Rt. 2012 s. 1261 (avsnitt 30). Min kursivering.

5.2 KROPPSSKADE

5.2.1 Straffeloven § 273

Første gang Høyesterett tok stilling til Prop. 97 L etter dens ikrafttredelse 25. juni 2010 var i Rt. 2011 s. 1412. Dommen gjaldt i hovedsak voldtekt og mishandling i nære relasjoner, men det forelå også et tilfelle av legemsbeskadigelse jf. strl. 1902 § 229 første straffalternativ i saken.

Høyesterett påpekte at ”handlingen ble foretatt i november 2010, og det skal *følgelig tas utgangspunkt i det skjerpende nivået etter lovendringen 25. juni 2010*”, som også gjaldt strl. 1902 § 229 første straffalternativ. Passende straff for legemsbeskadigelsen i saken, isolert sett, ble således sagt å måtte være fengsel i seks måneder, inkludert strl. 1902 § 61 om gjentakelse.⁹¹ Dette er et eksempel på at Høyesterett brukte Prop. 97 L sitt skjerpede straffenivå som utgangspunkt i sin straffutmåling, og på denne måten har proposisjonen påvirket den utmålte straffen.

Rt. 2012 s. 259 gjaldt overtredelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ. Høyesterett viste i sin redegjørelse av saken til Prop. 97 L, særlig dens kjerneområde. Samt at lovendringen skulle gjelde straks, og at bakgrunnen for lovendringen var et ønske om å heve straffenivået for blant annet kroppsskade, da vold er et markant og økende samfunnsproblem, og Prop. 97 L ble fremholdt som et ledd i kriminalitetsbekjempelsen mot vold.⁹²

Deretter viste Høyesterett til uttalelsene i Rt. 2011 s. 734 hvor det ble lagt til grunn at det standpunkt som ble tatt i storkammerdommen Rt. 2009 s. 1412 (avsnitt 22) også gjaldt for lovgivers forutsetninger i 2010.⁹³ Før det deretter ble slått fast at det for straffbare handlinger begått etter endringslovens ikrafttredelse, så skal domstolene fullt ut bygge på de forhøyede straffenivåene forutsatt i Prop. 97 L.⁹⁴

Dommen viser så til Prop. 97 L sine uttalelser om strl. 1902 § 229 første straffalternativ, herunder strafferammen og normalstraffenivået.⁹⁵ Det ble videre slått fast av Høyesterett at formålet med lovendringen var å ”etablere samme straffenivå ved overtredelse av strl. 1902

⁹¹ Rt. 2011 s. 1412 (avsnitt 37). Min kursivering.

⁹² Rt. 2012 s. 259 (avsnitt 19).

⁹³ Se redegjørelse av saken i punkt 5.1.2.

⁹⁴ Rt. 2012 s. 259 (avsnitt 20-21).

⁹⁵ Rt. 2012 s. 259 (avsnitt 22).

som ved strl. 2005 jf. Prop. 97 L ... s. 7”, før det ble lagt til grunn at Ot.prp. nr. 22 dermed også var av betydning ved straffutmålingen. Det ble deretter vist til uttalelser i denne proposisjonen vedrørende strl. 1902 § 229 første straffalternativ.⁹⁶ Uttalelsene Høyesterett viste til, fra Ot.prp. nr. 22, var innenfor rammen for normalstraffenivået i Prop. 97 L. Det var således forsvarlig å anvende begge proposisjonene i redegjørelsen for hva som er passende straff i saken.⁹⁷

Når det gjaldt selve straffutmålingen påpekte Høyesterett at gjerningsmannen var ung – 19 år og fem måneder – men ikke så ung at han ikke måtte kunne ta ansvar for sine handlinger. Med denne uttalelsen la Høyesterett Prop. 97 L sitt standpunkt angående straff for unge gjerningspersoner til grunn. Videre ble det påpekt at forholdet i saken ikke lå helt innenfor proposisjonens kjerneområdet, da domfelte og fornærmede kjente hverandre fra før av. I tillegg var ikke lovovertrædelsen helt uprovosert, da det tidligere og den kvelden domfelte slo fornærmede, hadde vært uoverensstemmelser mellom partene. Slaget fra domfelte hadde derimot et ”betydelig skadepotensiale” og voldsepisoden fant sted på en offentlig plass. Etter dette uttalte Høyesterett at ”på bakgrunn av dette” og ”de klare uttalelsene om straffskjerping” i forarbeidene til lov 25. juni 2010 nr. 46, at en passende straff ville være fengsel i fem måneder.⁹⁸ Dette stemmer godt overens med det anslåtte normalstraffenivå for overtrædelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ i Prop. 97 L, og Høyesteretts bruk av proposisjonen tilsier at den har hatt innvirkning på straffutmålingen.

Det ble også i Rt. 2012 s. 1336 utmålt en straff på ubetinget fengsel i fem måneder for overtrædelse av strl. 1902 § 229 første straffalternativ. Høyesterett påpekte i sin gjennomgang av saken, den forhøyede strafferammen, samt bakgrunnen for straffeskjerpelsen 25. juni 2010; et ønske om å skjerpe normalstraffenivået. Videre ble det vist direkte til proposisjonens uttalelse om at det for legemsbeskadigelser som lå i bestemmelsens nedre sjikt så burde straffen være fengsel i 60 dager, mens legemsbeskadigelser som grenset mot andre straffalternativ ble sagt å burde ha en straff på fengsel i seks måneder.⁹⁹

Høyesterett påpekte så at saken dreide seg om legemsbeskadigelse ”utført i det offentlige rom”, slik at den således var ”innenfor det som i Prop. 97 L ... er karakterisert som

⁹⁶ Rt. 2012 s. 259 (avsnitt 24-25).

⁹⁷ Se punkt 2.4.

⁹⁸ Rt. 2012 s. 259 (avsnitt 30-32).

⁹⁹ Rt. 2012 s. 1336 (avsnitt 13).

kjerneområdet for den voldsutøvelsen det ønskes skjerpet straff for”. I tillegg ble det lagt vekt på at fornærmede var drosjesjåfør og dermed særlig utsatt for voldshandlinger som dette.¹⁰⁰ Prop. 97 L kan dermed også i denne sammenheng sies å ha virket inn på Høyesterett sin straffutmåling.

I Rt. 2013 s. 1132 ble lagmannsrettens dom i sak om domfellelse for overtredelse av strl. 1902 §§ 229 første straffalternativ jf. 232 anket. Høyesteretts ankeutvalg kom til at anken ”klart” ikke kunne føre frem. Begrunnelsen var at voldsutøvelsen i saken ”ligger i kjerneområdet for straffskjerpelsen og i grenseområdet mot annet straffalternativ i § 229”.¹⁰¹ Den straffbare handlingen ble begått i det offentlige rom, mellom to personer som ikke kjente hverandre. Det var en uprovosert handling, da det i forkant kun forelå en situasjon hvor de involverte partene dultet borti hverandre en gang. Domfelte slo deretter ”raskt og impulsivt” fornærmede med et glass i hodet, og påførte ham således kuttskader.¹⁰²

Det ble i redegjørelsen for hva som var å anse som passende straff vist til at straffen for voldsforbrytelser ble ”vesentlig skjerpet” 25. juni 2010, samt til uttalelser i Prop. 97 L angående dens kjerneområde og normalstraffenivået for strl. 1902 § 229 første straffalternativ.¹⁰³ Høyesteretts ankeutvalg avslutter saksredegjørelsen ved å si at ”på denne bakgrunn” er ikke straffen på syv måneder ubetinget fengsel for streng.¹⁰⁴ Det kan således med sikkerhet sies at Prop. 97 L har hatt innvirkning på avgjørelsen om hva som var å anse som passende straff i saken.

Det finnes også i andre dommer eksempler på at straffeskjerpelsen i Prop. 97 L har hatt innvirkning på straffutmålingen.¹⁰⁵ I Rt. 2013 s. 978 ble det påpekt at den straffbare handlingen skjedde etter 25. juni 2010, samt vist særlig til Prop. 97 L sitt kjerneområde, før dommer Utgård uttalte at ”lovendringa har ført til eit monaleg auka straffenivå for domfellingar etter straffelova § 229 første ledd...”.¹⁰⁶ Volden ble begått på et utested, og er således et tilfelle av den type vold Prop. 97 L la til grunn at det skulle reageres strengt mot.¹⁰⁷ Det ble så uttalt at ”ut fra det straffenivået som er etablert av Høyesterett på grunnlag av

¹⁰⁰ Rt. 2012 s. 1336 (avsnitt 15).

¹⁰¹ Rt. 2013 s. 1132 (avsnitt 14 og 17).

¹⁰² Rt. 2013 s. 1132 (avsnitt 11).

¹⁰³ Rt. 2013 s. 1132 (avsnitt 13-14).

¹⁰⁴ Rt. 2013 s. 1132 (avsnitt 17).

¹⁰⁵ Rt. 2013 s. 978, Rt. 2013 s. 1252; Se også Rt. 2015 s. 693 (avsnitt 7), Rt. 2015 s. 378 (avsnitt 17-18).

¹⁰⁶ Rt. 2013 s. 978 (avsnitt 12-13).

¹⁰⁷ Rt. 2013 s. 978 (avsnitt 16).

lovendringa i 2010” så var det nødvendig å øke straffen noe i forhold til lagmannsrettens utmålte straff. Straffen ble fengsel i 90 dager, noe som samsvarer med det anslåtte normalstraffenivået i Prop. 97 L. I Rt. 2013 s. 1252 ble det anket over en straff på fengsel i fem måneder for overtredelse av strl. 1902 §§ 229 første straff alternativ jf. 232. Anken førte ikke frem.¹⁰⁸ Straffen stemte godt overens med det normalstraffenivået som ble angitt av departementet i Prop. 97 L.

I Rt. 2013 s. 1702 ble fornærmede skallet hardt i ansiktet på et utested, slik at han knakk nesen. Dommer Endresen påpekte i dommen at det på bakgrunn av at strl. 1902 § 229 ble endret 25. juni 2010 med sikte på å skjerpe straffenivået, så fant han det ved straffutmålingen ”naturlig å ta utgangspunkt i lovgivers detaljerte angivelse av sitt syn på straffenivået”. Dernest ble det vist til Prop. 97 L og dens uttalelser om strl. 1902 § 229, herunder strafferammer og lovgivers uttalelser angående normalstraffenivået, før det ble lagt til grunn at ”det aktuelle tilfelle” måtte plasseres innenfor ”denne rammen”.¹⁰⁹ Det ble videre uttalt at straffen i saken som utgangspunkt måtte være fengsel fra 90 dager til fem måneder, alt etter hvor alvorlig tilfellet var.¹¹⁰ Det forelå noen formildende omstendigheter i saken, som blant annet en tilståelse, og straffen ble dermed satt til fengsel i 75 dager. Det kan således også i denne saken legges til grunn at Prop. 97 L har hatt innvirkning på Høyesteretts straffutmåling.

5.3 GROV KROPPSSKADE

5.3.1 Straffeloven § 274

5.3.2 Straffeloven 1902 § 229 andre straffalternativ

Det har i senere rettspraksis også blitt vist til straffeskjerpelsen og retningslinjene vedrørende normalstraffenivået i Prop. 97 L for grov kroppsskade. Rt. 2011 s. 1751 gjaldt blant annet en overtredelse av strl. 1902 §§ 229 andre straffalternativ jf. 232. Det ble i dommen uttalt at det ”ved utmålingen av straff for overtredelse” av strl. 1902 §§ 229 annet straffalternativ jf. 232 ”må det tas hensyn til at handlingen fant sted etter at straffeloven ble endret 25. juni 2010”. Før det blir påpekt at strafferammen for § 229 andre straffalternativ ikke ble hevet på grunn

¹⁰⁸ Lagmannsrettens dom ble stående og deres straffutmåling lagt til grunn - denne drøftelsen tar for seg Prop. 97 L: Se LG-2013-8744 sitt avsnitt om straffutmåling.

¹⁰⁹ Rt. 2013 s. 1702 (avsnitt 9-10).

¹¹⁰ Rt. 2013 s. 1702 (avsnitt 14).

av økonomiske og administrative grunner, men at normalstraffenivået til tross for dette likevel var ønsket hevet.¹¹¹

Dommer Falkanger uttalte deretter at ”med disse signaler fra lovgiver antar jeg at en straff på fengsel i ett år og seks måneder ville ha vært passende” for legemsbeskadigelsen, isolert sett.¹¹² Dette er et konkret eksempel på at lovgivers signaler i Prop. 97 L er blitt brukt og anvendt direkte av Høyesterett ved fastsettelsen av passende straff.

I Rt. 2012 s. 283 er også Prop. 97 L straffeskjerpelser lagt til grunn. Dette var en sak om grovt ran av tre eldre mennesker, i deres egne hjem. Høyesterett uttalte i saken at selv om det primært er uprovoserte voldshandlinger lovgiver ønsker strengere straffer for, vil straffeskjerpelsen ”få betydning” når ”voldselementene i ranshandlingen er så vesentlig som her”. På bakgrunn av dette måtte ”straffenivået allerede av den grunn ligge noe høyere...”.¹¹³ Høyesterett trakk således linjer til Prop. 97 L sitt formål, og lot proposisjonen spille en rolle i straffutmålingen.

I Rt. 2014 s. 605 førte anken over straffutmåling ikke frem. Lagmannsretten utmålte en straff på fengsel i fem måneder for overtredelse av strl. 1902 § 229 andre straffalternativ. Ved spørsmålet om straffen viste Høyesteretts ankeutvalg til Prop. 97 L og dens uttalelser rundt den nevnte bestemmelse. Det ble vist til departementets ønskede øvre strafferamme for bestemmelsen, og uttalelser om normalstraffenivået. Herunder departementets anslåtte straffenivå på seks måneders fengsel som utgangspunkt for uprovosert vold av knyttneveslag mot fornærmedes hode. Høyesterett viste således til at dette ble fulgt opp i blant annet Rt. 2012 s. 259 og Rt. 2013 s. 903. Før det deretter ble det lagt til grunn at lagmannsretten hadde tatt et korrekt utgangspunkt i sin straffutmåling.¹¹⁴ Noen formildende omstendigheter, som at handlingen var provosert, gjorde at straffen ble fem måneder. På denne måten kan en se at proposisjonen har hatt innvirkning på straffutmålingen. Straffen ligger tett opp mot hva normalstraffenivået for brudd på denne bestemmelsen ble ansett å burde være av lovgiver, selv med formildende omstendigheter.¹¹⁵

¹¹¹ Rt. 2011 s. 1751 (avsnitt 18-19).

¹¹² Rt. 2011 s. 1751 (avsnitt 21) - for overtredelsen av strl. § 229.

¹¹³ Rt. 2012 s. 283 (avsnitt 25).

¹¹⁴ Rt. 2014 s. 605 (avsnitt 21-22).

¹¹⁵ Rt. 2014 s. 605 (avsnitt 23).

I flere ankesaker til Høyesterett er anke over straffutmålingen nektet fremmet fordi Høyesterett finner at straffenivået lagmannsretten har lagt seg på, er riktig, i henhold til omstendigheter i sakene og uttalelsene i Prop. 97 L. Se for eksempel HR-2013-2174-U,¹¹⁶ og Rt. 2013 s. 903.¹¹⁷ Lagmannsrettens straffutmåling ble i disse sakene basert på Prop. 97 L samt annen nyere Høyesterettspraksis som også har anvendt Prop. 97 L. Etter dette ble straffen satt til fengsel i fem måneder for overtredelse av strl. 1902 § 229 andre straffalternativ. Dette straffenivået har blitt opprettholdt av Høyesteretts ankeutvalg, slik at ankene ikke er blitt fremmet. De nevnte sakene inneholdt begge formildende omstendigheter som har påvirket den utmålte straffen. Med den bakgrunn kan en slå fast at Prop. 97 L sitt straffenivå er opprettholdt av Høyesterett i deres avgjørelse i å nekte sakene fremmet for ny behandling.

5.3.3 Straffeloven 1902 § 229 tredje straffalternativ

Det ble for dette straffalternativet tatt utgangspunkt i tre dommer da departementet skulle antyde hva normalstraffenivået burde bli skjerpet til. Fremstillingen videre vil derfor være delt inn etter hvilke dommer Høyesterett har brukt til å sammenligne saken til behandling med i sin straffutmåling.

5.3.3.1 LB-2007-152868 som utgangspunkt for straffutmålingen

I Rt. 2013 s. 963, en sak om overtredelse strl. 1902 §§ 229 tredje straffalternativ jf. 232 for bruk av særlig farlig redskap, ble det påpekt at den straffbare handlingen var begått etter lovendringen 25. juni 2010, hvor straffene ble ”skjerpet betydelig”. Det ble videre nevnt at øvre strafferamme for bestemmelsen ble økt til ti års fengsel, og at det for tilfeller hvor ”to personer utøvet uprovosert vold ved gjentatte harde slag og trolig også spark mot fornærmedes hode, og med relativt alvorlig hjerneskade som følge” så antydet departementet at straffen burde være fem år, jf. deres uttalelser rundt LB-2007-152868 i Prop. 97 L. Dommer Webster påpekte derimot også at departementet fant det vanskelig å påpeke et eksakt straffenivå for dette straffalternativet.¹¹⁸

¹¹⁶ Høyesterett viser her til sammenlignbare saker som Rt. 2012 s. 1336, Rt. 2012 s. 259 og Rt. 2013 s. 903.

¹¹⁷ Se LE-2012-197846 om straffutmåling.

¹¹⁸ Rt. 2013 s. 963 (avsnitt 11); Prop. 97 L s. 37.

Domfelte i saken stakk fornærmede i magen med kniv, og forårsaket således en livstruende blødning; et forhold domfelte var dømt for tidligere slik at strl. 1902 § 61 om gjentakelse kom til anvendelse. Høyesterett fant at passende fengselsstraff i dette tilfelle ville være tre år og ni måneder. Domfelte fikk tre måneders fradrag for å ha erkjent forholdet, slik at den endelige utmålte straffen ble ubetinget fengsel i tre år og seks måneder, samt forvaring på samme tidsramme.

Utfallet av den straffbare handlingen i Rt. 2013 s. 963 sammenlignet med LB-2007-152868 fra Prop. 97 L, var ikke av samme alvorlighetsgrad. Forskjellene mellom den anslåtte- og den utmålte straffen i disse to dommene kan dermed forsvares, og det kan legges til grunn at Prop. 97 L har hatt innvirkning på Høyesterett sin straffutmåling. Dommen er et eksempel på at uttalelser og retningslinjer i Prop. 97 L blir brukt direkte av Høyesterett i deres argumentasjon anledning hva som er passende straff.

Rt. 2014 s. 392 var en sak hvor domfelte ble funnet skyldig i å ha påført sin samboer brudd på øyehulen, blødning i vevet samt skader på øyeeple og netthinnen. Dette førte til permanent tap av synet på venstre øye, samt endring av utseende som en følge av skadene. Domfelte anket til Høyesterett over straffutmålingen, da han ble dømt til fengsel i fire år og seks måneder i lagmannsretten. Høyesterett forkastet anken.

Høyesterett viste i sin redegjørelse til Prop. 97 L, og den nye ordlyden strl. 1902 § 229 tredje ledd fikk ved lovendringen. Det ble påpekt at øvre strafferamme ble hevet til ti år, og at formålet med lovendringen var å få økt straffene for blant annet ”annen grov vold”, og da kroppsskade.¹¹⁹ Høyesterett viste til LB-2007-152868 i Prop. 97 L; hvor lagmannsretten mente at straffen som utgangspunkt burde være ca. tre og et halvt år, mens departementet mente at utgangspunktet i en slik sak burde være ubetinget fengsel i fem år.¹²⁰

Det ble videre i dommen også vist til annen Høyesterettspraksis som har lagt til grunn departementet sine retningslinjer i Prop. 97 L og dens straffeskjerpelse.¹²¹ Deretter uttalte dommer Kaasen at det ut i fra hans syn på skadefølgen, ”i lys av holdepunkter i nyere

¹¹⁹ Rt. 2014 s. 392 (avsnitt 7-8): Høyesterett viser til en bredere utredning om Prop. 97 L sitt formål i Rt. 2014 s. 8 (avsnitt 14) mtp. at forholdet i saken ikke faller direkte inn under kjerneområdet til Prop. 97 L.

¹²⁰ Se avsnitt 4.3; se Rt. 2014 s. 392 (avsnitt 12-13); Prop. 97 L s. 37.

¹²¹ Det ble vist til Rt. 2013 s. 963, Rt. 2014 s. 8 (dommene er gjort rede for i punkt 5.3.3.1 og 5.3.3.2) og Rt. 2013 s. 1537; se Rt. 2014 s. 392 (avsnitt 14-18).

rettspraksis og i lovforarbeidene”, så kunne straffen ”som utgangspunkt” passende settes til fengsel i fire år.¹²² Foreliggende sak var mindre alvorlig enn LB-2007-152868, slik at fengsel på fire år stemmer godt med nivået til Prop. 97 L legger til grunn.¹²³

I Rt. 2014 s. 397 hadde to personer anket over blant annet straffutmålingen til Høyesterett. Saken gjaldt vold begått under særdeles skjerpene omstendigheter jf. strl. 1902 §§ 229 tredje straffalternativ jf. 232. Forliggende sak ble behandlet samme dag som Rt. 2014 s. 392. Da disse to sakene hadde et noenlunde likt faktum, uttalte dommer Bull at han dermed i sin redegjørelse for straffutmålingen valgte å vise til de generelle synspunktene gitt i Rt. 2014 s. 392 ”ved en slik overtredelse av strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ”.¹²⁴ Dette inkluderte blant annet uttalelsene til dommer Kaasen angående Prop. 97 L.

Høyesterett viste også i denne saken til LB-2008-152868 fra Prop. 97 L. Det ble derimot påpekt at saksforholdet i foreliggende sak ikke var ”fullt så alvorlig som saken fra Borgarting lagmannsrett” hvor fornærmede ble påført en relativt alvorlig hjerneskade etter et angrep bestående av slag og spark av to gjerningsmenn.¹²⁵ Fornærmede ble i Rt. 2014 s. 397 påført flere brudd i venstre øyehule, flere kutt over venstre øye samt kutt ellers i ansiktet og på kroppen, og blødninger i venstre øyeeple; noe som førte til synstap (kun lyssans igjen) på dette øyet. Sammenlignet med Rt. 2014 s. 392 var selve voldsutøvelsen mer omfattende, samt at det ble brukt et farlig redskap i utøvelsen av volden, noe som ble ansett som en straffeskjerpene faktor.¹²⁶

Med denne bakgrunn mente dommer Bull at voldsutøvelsen i saken fra domfelte A, tilsa en straff på fengsel i fire år og seks måneder. Den andre domfelte, B, hadde en rolle som medvirker i voldsutøvelsen, da han sto å så på hele voldsepisoden, uten å gripe inn. B var med som ”back up”, dersom A skulle trenge det. Høyesterett kom således til at B sin straff måtte sammenholdes med A sin straff, slik at passende straff ble ansett å være fengsel i tre år.¹²⁷ Straffen utmålt for A samstemmer med Prop. 97 L sine retningslinjer og uttalelser angående straff for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ. Saken var mindre alvorlig enn LB-2007-

¹²² Rt. 2014 s. 392 (avsnitt 19) - de resterende seks månedene i domfeltes straff fikk han pga. at strl. 1902 § 61 (straffeskjerpelse for gjentakelse) kom til anvendelse.

¹²³ Prop. 97 L s. 29.

¹²⁴ Rt. 2014 s. 397 (avsnitt 9).

¹²⁵ Rt. 2014 s. 397 (avsnitt 17). Min kursivering.

¹²⁶ Rt. 2014 s. 397 (avsnitt 15-16).

¹²⁷ Rt. 2014 s. 397 (avsnitt 28-29).

15286, men straffen som ble utmålt er til tross for dette tilnærmet lik. Dette er et godt eksempel på at Prop. 97 L har innvirket på Høyesteretts straffutmåling, samt et eksempel på at departementets retningslinjer angående normalstraffenivå ble brukt aktivt av Høyesterett, da Prop. 97 L både ble drøftet og direkte sammenlignet med.

5.3.3.2 Rt-2007-1465 og Rt-2009-1423 som utgangspunkt for straffutmålingen

I Rt. 2014 s. 8 ble det anket til Høyesterett over straffutmålingen til lagmannsretten. Høyesterett viste til lovendringen 25. juni 2010 for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ, og straffeskjerpelsens formål; få en raskere heving av straffene.¹²⁸

På bakgrunn av at volden ikke var helt uprovosert eller utført i det offentlige rom, falt ikke hendelsen direkte inn under kjerneområdet til Prop. 97 L om uprovosert vold i det offentlige rom. Høyesterett la derimot til grunn at det ”imidlertid” var ”tale om en generell skjerpning av straffenivået som også får betydning for tilfeller som dette”.¹²⁹

Dommer Normann la så til grunn at det saksforholdet departementet redegjorde for i Prop. 97 L da det skjerpede normalstraffenivået ble anslått ga ”en viss veiledning også for vår sak”. Høyesterett viste i denne sammenheng til Rt. 2007 s. 1465 og Rt. 2009 s. 1423, to av dommene departementet brukte som illustrasjon i Prop. 97 L da de skulle anslå et normalstraffenivå for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ, som var mest lik faktum i den foreliggende sak. Dommene ble sagt å burde ha et utgangspunkt på fengsel i henholdsvis syv og åtte år, og syv år.¹³⁰ Straffen i saken ble således, isolert fra den andre tiltaleposten (strl. 1902 § 162 samt §§ 258 jf. 257), satt til fengsel i syv år og seks måneder i Høyesterett. Dette stemmer godt overens med straffenivået i Prop. 97 L.

I HR-2016-553-A, en sak som gjaldt både strl. 1902 §§ 229 tredje straffalternativ jf. 232 og § 219 om vold i nære relasjoner, ble Prop. 97 L igjen redegjort for i straffutmåling. Domfelte hadde i en periode på 11 måneder mishandlet sine fire barn i en alder mellom to og fem år, samt truet ektefellen. Et av barnene døde av en hodeskade påført av faren, mens mishandlingen av et av de andre barnene kunne sammenlignes med tortur.¹³¹

¹²⁸ Rt. 2014 s. 8 (avsnitt 13).

¹²⁹ Rt. 2014 s. 8 (avsnitt 14).

¹³⁰ Rt. 2014 s. 8 (avsnitt 15-17); Prop. 97 L s. 37; se gjennomgang av dommene i punkt 4.3.

¹³¹ HR-2016-553-A (avsnitt 2-3,11-12).

Høyesterett slo klart fast at domfelte hadde gjort seg skyldig i en ”meget alvorlig voldsforbrytelse”, som uansett forøvelsesmåte var ”like meningsløs som den er brutal”, og på denne måten befant saken seg i kjerneområdet til Prop. 97 L jf. proposisjonens punkt 6.2 og 6.4. Før det ble uttalt at Prop. 97 L således ”fullt ut skal danne grunnlaget for straffutmålingspraksis for handlinger begått etter lovendringen i 2010 jf. Rt. 2010 s. 734 avsnitt 11”.¹³² Høyesterett sammenlignet saken så med Rt. 2009 s. 1423 i Prop. 97 L og uttalte i denne sammenheng at det ikke var ”helt uten interesse” at departementet mente at riktig straff i den saken, etter straffeskjerpelsen, i utgangspunktet ville være fengsel i syv år.¹³³

På denne måten brukte Høyesterett departementets retningslinjer i Prop. 97 L direkte i sin straffutmåling. Samlet sett utmålte Høyesterett en straff på fengsel i ni år. Overtredelsen av strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ ble derimot i saken ansett å være det forhold som var ”markert alvorligst”, og Høyesterett mente etter sin vurdering at lagmannsretten i sin straffutmåling hadde lagt seg på samme linje som departementet gjorde i Prop. 97 L vedrørende Rt. 2009 s. 1423.¹³⁴ Dette er enda et eksempel på at retningslinjene i Prop. 97 L er anvendt, og således har hatt innvirkning på utmålingen av den endelige straffen Høyesterett fastsetter i saken.

5.3.4 Straffeloven 1902 § 231

Når det gjelder strl. 1902 § 231, som var bestemmelsen for grov legemsbeskadigelse, og som i dag er overført til strl. § 274 annet ledd, er det kun en sak som er tatt opp til Høyesterett, Rt. 2013 s. 516, etter at lovendringen 25. juni 2010 trådte i kraft. Det er ikke nok til å påvise noen ”innvirkning på Høyesteretts straffutmåling”, men for helhetens skyld skal den raskt nevnes.

Dommen legger klart til grunn at straffenivået ble skjerpet ved lov 25. juni 2010 nr. 46, før det ble påpekt at lovendringen var trådt i kraft og kom derfor ”fullt ut til anvendelse”.¹³⁵ Det ble så påpekt av dommer Øie at det i proposisjonen ble anslått et ønsket straffenivå også for strl. 1902 § 231 av departementet, før disse går nærmere inn på. Herunder departementets illustrasjon av Rt. 1990 s. 654, samt uttalelse om at det ved voldshandlinger som ligger tett

¹³² HR-2016-553-A (avsnitt 8). Min kursivering.

¹³³ HR-2016-553-A (avsnitt 9).

¹³⁴ HR-2016-553-A (avsnitt 9).

¹³⁵ Rt. 2013 s. 516 (avsnitt 15).

opp mot forsettlig drap så burde straffen i utgangspunktet ligge på fengsel i åtte til ni år mv.¹³⁶ I den videre drøftelsen ble det uttalt blant annet at siden voldsutøvelsen i den foreliggende sak lå nært opp mot forsettlig drap ”tar jeg ved straffutmålingen utgangspunkt i avgjørelsen i Rt. 1990 s. 654, som departementet viser til”.¹³⁷

Høyesterett anså den foreliggende saken for å være grovere enn saken fra 1990, og uttalte at ”samlet sett” så var en straff på fengsel i ti år riktig reaksjon.¹³⁸ Her kan en klart legge til grunn at lovendringen 25. juni 2010 og retningslinjene fra departementet i Prop. 97 L har hatt innvirkning på Høyesteretts straffutmåling i saken.

6. DE ØKTE STRAFFERAMMENE OG DET ØKTE NORMALSTRAFFENIVÅETS INNVIRKNING PÅ STRAFFUTMÅLINGEN TIL HØYESTERETT

I det foregående kapitlet er det gjort rede for høyesterettsdommer som alle har anvendt Prop. 97 L på en eller flere måter i sin straffutmåling. Følgende kapittel er en oppsummering av funnene knyttet til den innvirkningen strafferammene og normalstraffenivået i Prop. 97 L har hatt på Høyesterett sin straffutmåling.

Det er i denne sammenheng viktig å ha i mente at departementet i Prop. 97 L mente at normalstraffenivået skulle være å anse som et utgangspunkt for straffutmålingen. Selve straffastsettelsen skulle derimot bero på en konkret vurdering, slik at ”det i det enkelte tilfelle kan begrunnes” å sette straffen under og over det som ble angitt som utgangspunkt i proposisjonen.¹³⁹

Normalstraffenivået for strl. § 273 – strl. 1902 § 229 første straffalternativ – ble hevet fra fengsel i 30-120 dager, til fengsel fra 60 dager til seks måneder. På bakgrunn av dommene som er gjennomgått kan en se at straffene som utmåles for overtredelse av denne bestemmelsen gjennomgående er høyere enn før straffeskjerpelsen 25. juni 2010. Den utmålte straffen ser nå ut til å ligge på fengsel i fem måneder, pluss minus. Prop. 97 L har således påvirket Høyesteretts straffutmåling.

¹³⁶ Rt. 2013 s. 516 (avsnitt 15).

¹³⁷ Rt. 2013 s. 516 (avsnitt 16).

¹³⁸ Rt. 2013 s. 516 (avsnitt 17 og 26) – den utmålte straffen inkluderte strl. 1902 §§ 242 andre ledd jf. 243 andre straffalternativ (unnlatt hjelpeplikt med døden til følge).

¹³⁹ Prop. 97 L: Se s. 25, 27 og 29; se punkt 5.1.2.

For strl. § 274 – strl. 1902 §§ 229 andre og tredje straffalternativ, samt § 231 – virker straffen også gjennomgående å ha økt i samsvar med straffeskjerpelsen. Straffeloven 1902 § 229 andre straffalternativ fikk ikke hevet øvre strafferamme, kun normalstraffenivået. Straffen ble hevet fra fengsel i 90 til 120 dager, til å ikke burde ligge under fengsel i 6 måneder. Ut i fra Høyesterettspraksisen som er gjennomgått virker Høyesterett å ta utgangspunkt i Prop. 97 L, dens formål og retningslinjer. Flere av sakene har derimot fått utmålt en straff på ubetinget fengsel i fem måneder. Det forelå dog i alle disse sakene formildende omstendigheter, noe som har hatt innvirkning på den endelige utmålte straffen. Uten de formildende omstendighetene ville straffen ha samsvare godt med Prop. 97 L sitt anslåtte normalstraffenivå, og en kan således si at Prop. 97 L har påvirket Høyesteretts straffutmåling også for dette straffalternativet.

Det er vanskeligere å gi et like konkret svar på innvirkningen av Prop. 97 L på Høyesterett sin straffutmåling for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ, som for straffalternativ en og to. Det ble på forhånd uttalt av departementet at det var ”vanskelig å angi et generelt straffenivå” for denne bestemmelsen, da alternativet ”spenner svært vidt og det knapt finnes avgjørelser av Høyesterett om den type voldsutøvelse departementet ønsker skjerpet straff for”.¹⁴⁰ Dette ble også påpekt i Rt. 2013 s. 963 (avsnitt 11).

Enhver sak skal bli bedømt etter dens individuelle faktum. Sakene som er gjort rede for i oppgaven har hatt visse likheter med dommene som ble brukt som utgangspunkt når normalstraffenivå for tredje straffalternativ skulle bli anslått. Ingen saker er derimot helt like. Alle dommene i punkt 5.3.3 har anvendt Prop. 97 L direkte, samt departementets retningslinjer aktivt, og det generelle straffenivået synes nå å ligge høyere enn hva det gjorde før straffeskjerpelsen. Dette er en indikasjon på at Prop. 97 L har innvirket på straffutmålingen. Alle dommene tar i sin straffutmåling utgangspunkt i en av dommene departementet brukte som utgangspunkt for å illustrere ønsket straffeskjerpning i Prop. 97 L, og drøftet passende straff deretter. Straffene som har blitt utmålt virker å samstemme godt med proposisjonens ønskede straffenivå, og Prop. 97 L kan sies å ha påvirket Høyesteretts straffutmåling.

¹⁴⁰ Prop. 97 L s. 37 avsnitt 6.4.2.

For strl. 1902 § 231 er kun en sak tatt opp for Høyesterett etter straffeskjerpelsen, noe som gir et for svakt grunnlag til å kunne påvise noen innvirkning på straffutmålingen til Høyesterett. I den ene dommen hadde derimot Prop. 97 L innvirkning på Høyesterett sin straffutmåling.

Det er derimot ikke slik at enhver høyesterettsdom siden 25. juni 2010 har anvendt Prop. 97 L direkte i straffutmålingen.¹⁴¹ Til tross for dette synes straffenivået å være skjerpet i henhold til proposisjonens nivå, formål og retningslinjer. Dette ser en ved at straffene som blir utmålt, eller opprettholdt av Høyesterett – ved at en anke ikke blir fremmet til behandling ved Høyesterett av ankeutvalget – samsvarer godt med normalstraffenivået antydnet av departementet i Prop. 97 L. Høyesterettspraksisen som ikke direkte anvender Prop. 97 L viser derimot gjerne til annen høyesterettspraksis som i sin straffutmåling anvender proposisjonen. Se for eksempel Rt. 2013 s. 67 hvor det blant annet ble uttalt, i henhold til valg av straffereaksjon i saken, at det måtte ”avspeile det *forhøyede straffenivået for volds- og seksualforbrytelser som er etablert gjennom de siste års lovgivning og høyesterettspraksis*”.¹⁴² Proposisjonen virker således å ha blitt så implementert i praksis at dens straffenivå blir lagt til grunn selv når den ikke blir direkte nevnt og anvendt i dommen. Straffenivået i disse dommene skiller seg derfor ikke (nødvendigvis) fra de dommene som anvender proposisjonen direkte i straffutmålingen.

I en del av dommene som er gjennomgått i oppgaven er strl. 1902 § 232 en del av tiltalen til gjerningspersonen, og må dermed sies å ha hatt en viss innvirkning på den straffen som er blitt utmålt i saken. Normalstraffenivået departementet antydnet var derimot ikke basert på denne bestemmelsen, bortsett fra for de dommene departementet brukte som utgangspunkt når de anslo normalstraffenivået for strl. 1902 § 229 tredje straffalternativ.

Straffeloven 1902 § 232 skjerpet straffen i den forstand at fengsel ”altid” skulle være straffereaksjon. I tillegg kunne straffen bli forhøyet med ”indtil” tre år, for strl. 1902 § 229, og fengsel inntil 21 år kunne bli brukt i sammenheng med strl. 1902 § 231. Hvor mye strl. 1902 § 232 er lagt vekt på av Høyesterett i sakene gjennomgått i oppgaven er vanskelig å si noe om uten noen videre holdepunkter for det. Når det gjelder strl. 1902 § 229 første straffalternativ, ligger den utmålte straffen rimelig høyt innenfor hva departementet anså normalstraffen for å

¹⁴¹ Se f.eks. for strl. 1902 § 229 første straffalternativ: HR-2011-1462-U, Rt. 2013 s. 67, Rt. 2013 s. 958, Rt. 2014 s. 797, HR-2016-714-U; andre straffalternativ: Rt. 2013 s. 1121, Rt. 2013 s. 1409, Rt. 2013 s. 1537; tredje straffalternativ: Rt. 2015 s. 503, HR-2016-225-S.

¹⁴² Rt. 2013 s. 67 (avsnitt 18). Min kursivering.

være, spesielt i sakene hvor strl. 1902 § 232 er anvendt. På denne måten virker det som om normalstraffen for dette straffalternativet er økt, til tross for en form for innvirkning av strl. 1902 § 232. Fengselsstraff er brukt som straffereaksjon i alle tilfellene. Det samme gjelder for strl. 1902 § 229 andre straffalternativ. Den ene dommen som har strl. 1902 § 232 som en del av tiltalen har utmålt en straff på ett år og seks måneder,¹⁴³ og straffen ligger dermed godt over det anslåtte normalstraffenivået i Prop. 97 L; ikke under seks måneder fengsel.

Departementet uttalte i Prop. 97 L at forslagene i proposisjonen ikke skulle ”rokke ved domstolens frihet til å fastsette den straff i den enkelte sak som de til enhver tid finner riktig” utfra tilgjengelige og relevante straffutmålingsmomenter. Det skulle derimot være et tungtveiende moment som ”lovgivers klart uttrykte og begrunnende uttalelser om hvor normalstraffenivåene bør ligge”.¹⁴⁴ Oppgaven viser til tross for dette at Høyesterett klart har oppfylt intensjonene og formålene til Prop. 97 L for kroppsskade, og har etter 25. juni 2010 vist en særlig lojalitet overfor lovgiver.¹⁴⁵ Prop. 97 L kan således sies å ha hatt innvirkning på Høyesteretts straffutmåling.

7. HAR DE ØKTE STRAFFERAMMENE OG DET ØKTE NORMALSTRAFFENIVÅET HATT INNVIRKNING PÅ KRIMINALITETSBEKJEMPELSE OG FOREBYGGELSE AV KRIMINALITET?

I dette kapitlet skal statistikk utarbeidet av statistisk sentralbyrå brukes som illustrasjon for å se om de økte strafferammene og det økte normalstraffenivået i Prop. 97 L har hatt innvirkning på kriminalitetsbekjempelse og forebyggelse av kriminalitet.¹⁴⁶

¹⁴³ Se redegjørelsen av Rt. 2011 s. 1751 i punkt 5.3.2.

¹⁴⁴ Prop. 97 L s. 6.

¹⁴⁵ Se her Rt. 2012 s. 1261, gjennomgått i punkt 5.1.

¹⁴⁶ www.ssb.no.

Tabell 10632 - straffede personer							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Legemsbeskadigelse:	1001	939	1073	911	927	900	856
Grov legemsbeskadigelse:	0	4	9	5	7	11	6
Mishandling i familieforhold:	52	78	181	174	181	190	215
Grov mishandling i familieforhold:	2	10	15	29	19	31	32
Tvang/frihetsberøvelse:	53	74	61	49	39	48	32
Tyveri:	3873	3779	4173	4052	3895	4260	3772
Grovt tyveri:	1583	1414	1695	1531	1466	1688	1375
Underslag:	292	355	390	360	286	319	294

Tabell 2.

Tabell 2 viser antall straffede personer for noen utvalgte kriminelle handlinger fra år 2008 til 2014, som er de siste og nyeste oppdaterte tallene som er publisert i år (pr. mai 2016). For å kunne gi et bedre bilde av utviklingen i kriminalitetsstatistikken disse årene, vil det bli tatt utgangspunkt i flere typer lovbrudd. Bakgrunnen for utvelgelsen av type lovbrudd er at noen er omfattet av Prop. 97 L, mens noen ikke er det. Tabellen viser at antall lovovertrедelser har endret seg med årene. Antallet straffede personer for legemsbeskadigelse har minsket siden år 2010. I 2014 ble 217 færre gjerningspersoner dømt for legemsbeskadigelse sammenlignet med år 2010. Når det gjelder grov legemsbeskadigelse er det ikke noe jevnt mønster, da det i år 2013 var flere straffede personer enn noen gang. Det er derimot i følge statistikken få personer som er blitt straffet for denne kriminelle handlingen hvert år, noe som gjør det vanskelig å se store endringer.

På bakgrunn av nedgangen for legemsbeskadigelse kan en tenke at Prop. 97 L har hatt innvirkning på kriminalitetsstatistikken, ved at straffeskjerpelsen har ført til færre lovovertrедelser etter år 2010. Så enkelt er det derimot ikke. Tallene i statistikker kan påvirkes av flere forskjellige faktorer. Mishandling i familieforhold var for eksempel også en del av Prop. 97 L, men har i følge statistikken flere lovovertrедelser etter 2010 enn noen gang. Dette kan tale i mot at Prop. 97 L har virket inn på kriminalitetsstatistikken. At det er flere lovovertrедelser som er begått/avdekket for mishandling i familieforhold har sammenheng med politiets ressursbruk, hvor mishandling i familieforhold har vært en prioritert.¹⁴⁷ Dette underbygger argumentet om at flere faktorer gjerne påvirker statistikkene.

¹⁴⁷ Aas, TFS 2013-2, se s. 4 mv.; RA Rundskriv nr. 3/2008: Familievold.

For å lettere kunne argumentere for at det faktisk er Prop. 97 L som har spilt inn på nedgangen i kriminaliteten for legemsbeskadigelse, må en kunne utelukke at det ikke har vært en generell nedgang i kriminaliteten. Statistikken viser at det har skjedd en nedgang for tvang/frihetsberøvelse, mens tallene for de andre lovbruddene varierer, uten et fast mønster på verken nedgang eller oppgang av kriminalitet. Det kan således ikke sies å foreligge en klar nedgang i kriminaliteten på et generelt basis.

Den neste tabellen tar for seg hvordan bruk av forskjellige straffereaksjoner for legemsbeskadigelse og grov legemsbeskadigelse har forandret seg fra år 2008 til 2014:

Tabell 10622 – straffereaksjoner.							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BOT VED DOM:							
Legemsbeskadigelse:	0	1	2	1	0	1	0
Grov legemsbeskadigelse:	0	0	0	0	0	0	0
SAMFUNNSSTRAFF:							
Legemsbeskadigelse:	173	146	167	112	101	78	89
Grov legemsbeskadigelse:	0	0	1	0	0	1	0
BETINGET FENGSEL:							
Legemsbeskadigelse:	48	48	47	34	41	31	25
Grov legemsbeskadigelse:	0	0	0	0	0	0	0
UBETINGET FENGSEL:							
Legemsbeskadigelse:	797	753	902	785	781	820	752
Grov legemsbeskadigelse:	0	2	6	5	5	10	5
SÆRREAKSJON ELLER ANNEN TYPE REAKSJON – som bl.a. forvaring, tvungen psykisk helsevern, tvungen omsorg og lignende:							
Legemsbeskadigelse:	4	3	4	5	4	6	9
Grov legemsbeskadigelse:	0	2	2	0	2	0	1
Betinget påtaleunntatelse:							
Legemsbeskadigelse:	7	3	7	5	22	6	8
Grov legemsbeskadigelse:	0	0	0	0	0	0	0
Forenklet forelegg:							
Legemsbeskadigelse:	0	0	0	0	0	0	0
Grov legemsbeskadigelse:	0	0	0	0	0	0	0

Tabell 3.

Tabell 3 viser at bruk av bot som straffereaksjon var lite brukt både før og etter 2010.

Samfunnsstraff som straffereaksjon for legemsbeskadigelse har minsket siden 2010, noe som samsvarer godt med Prop. 97 L sitt ønske om skjerpet straff for denne typen vold. Det samme gjelder for bruken av betinget fengsel som straffereaksjon.

Ubetinget fengsel er den straffereaksjonen som helt klart blir mest brukt for legemsbeskadigelse hvert år i følge statistikken. Det er derimot vanskelig å se at bruken av denne typen straffereaksjon har økt noe særlig. Det er litt forandringer fra år til år. Det at en ikke ser en markant økning, kan ha en sammenheng med at antall lovovertrедelser har sunket.

For grov legemsbeskadigelse har ubetinget fengsel gått fra å bli brukt 0 ganger i 2010 til både 10 og 5 ganger i 2013 og 2014.

Bruk av særreaksjoner har også økt. Tallene er veldig små, men denne typen straffereaksjon virker likevel å bli anvendt litt mer nå enn tidligere, i følge statistikken. Reaksjoner som betinget påtaleunntatelse og forenklet forelegg er brukt minimalt, eller aldri, i alle år.

Statistikken gir i det store bilde inntrykk av at straffereaksjonene som blir brukt for legemsbeskadigelse og grov legemsbeskadigelse fra 2010 til 2014 har blitt strengere, til tross for at tallene for lovovertrødelse av grov legemsbeskadigelse er gjennomgående lave.

Ut i fra det som er gjort rede for i dette kapitlet kan en slå fast at en må være forsiktig med å legge tallene i statistikker ukritisk til grunn. Tallene kan bli påvirket av flere faktorer. Politiets ressursbruk spiller blant annet stor rolle i sammenheng med antallet straffede personer det er hvert år. Dette fordi det er slik at jo mindre ressurser politiet bruker på et område, jo færre saker kommer for retten, og omvendt. En nedgang i antall lovbrudd for legemsbeskadigelse trenger derfor ikke ha direkte sammenheng med Prop. 97 L. Den klareste nedgangen virker derimot å være for legemsbeskadigelse, slik at det ikke kan utelukkes at Prop. 97 L faktisk har spilt en rolle på kriminalitetsstatistikken. I tillegg blir det nå anvendt strengere straffereaksjoner enn før 25. juni 2010, noe som bygger opp under antakelsen om at Prop. 97 L har påvirket kriminalitetsstatistikken.

Uavhengig av hva som konkluderes med fra statistikken har oppgaven vist at straffenivået etter 25. juni 2010 reflekterer de skjerpede strafferammene og det skjerpede normalstraffenivået til Prop. 97 L i praksis. Oppgaven skal i det neste kapitlet ta for seg rettspolitiske spørsmål, sett i lys av straffutmålingens hensiktsmessighet. Nærmere bestemt behandles spørsmålet om hvorvidt det å gi retningslinjer i et forarbeid er en hensiktsmessig måte å skjerpe straffene på.

8. RETTSPOLITIKK – STRAFFUTMÅLINGENS HENSIKTMESSIGHET

8.1 Departementets begrunnelse

Det ble i Stortinget hevdet at straffeskjerpelsene, som kom med Ot.prp. nr. 22, var nødvendig ut i fra den alminnelige rettsbevissthet. Det ble hevdet at folk ønsket straffeøkningene og Stortinget var derfor enige om å innføre dem straks. Det finnes derimot ingen opplysninger i verken Prop. 97 L eller Ot.prp. nr. 22 om at folks holdninger til straff faktisk hadde blitt undersøkt.¹⁴⁸ Heller ikke finnes det opplysninger om hva politikerne ønsket å oppnå ved å skjerpe straffene.¹⁴⁹

Norstat gjennomførte i 2009 to undersøkelser. En angående folks oppfatning av straffenivået og en for å kartlegge befolkningens faktiske kunnskap til straffenivået i samfunnet.

Undersøkelsen om folks oppfatning av straffenivået viste at hele 70% av de som var med på undersøkelsen mente at straffene i Norge var for milde, mens knapt 30% mente de var passende. På undersøkelse nummer to viste det seg derimot at de fleste som var med på undersøkelsen ville gitt den straffen som virker å stemme best med dagens straffenivå.¹⁵⁰

Befolkningen ønsker altså høyere straffer, men når de skal fastsette straffen selv, setter de den til det som virker å allerede være gjeldende straffenivå i dagens samfunn. Med andre ord så er ikke befolkningen riktig opplyst om straffenivået i samfunnet.

Hva betyr dette? Er de skjerpede straffene påvirket av samfunnets hevnmotiv? Eller står vi overfor det politiske fenomenet Anthony Bottoms beskriver som ”populist punitiveness”, altså ”populistisk straffepolitikk”?¹⁵¹ I dette begrepet ligger det tre politiske oppfatninger, som i andre land har bidratt til at straffene har blitt skjerpet. Den første oppfatningen er at økte straffer vil redusere kriminaliteten. Den andre oppfatningen er at strengere straffer vil styrke den moralske barrieren mot å begå visse kriminelle handlinger. Den tredje oppfatningen er at strengere straffer vil tilfredsstillte enkelte grupper velgere. Oppfatningene er populistiske ved at politikerne legger til grunn at befolkningen har enkle og naive oppfatninger om kriminalitet. Bottoms mente at voldskriminalitet er et av lovbruddstypene som høyst

¹⁴⁸ Olaussen (2013) s. 1.

¹⁴⁹ Olaussen (2013) s. 26.

¹⁵⁰ Olaussen (2013) s. 45; s. 48; s. 111.

¹⁵¹ Bottoms (1995) s. 39.

sannsynlig ville kunne bli gjenstand for en slik populistisk straffepolitikk.¹⁵² Alt i alt brukes populistisk straffepolitikk med den hensikt at politikerne vil bli ”popular with the public”, altså vil politikerne bli populær blant folket, for å således kunne få den støtten de måtte trenge.¹⁵³

På bakgrunn av at verken Prop. 97 L eller Ot.prp. nr. 22 faktisk sier noe om at folks holdninger til straff er blitt undersøkt, og heller ikke noe om hva formålet med de økte straffene skulle være, kan det gi indikasjoner på at Prop. 97 L har vært en del av en ”populistisk straffepolitikk”.

Rettsfølelshenvisninger er uttrykk for et ideal om at den politikken som føres bør reflektere befolkningens holdning.¹⁵⁴ Undersøkelsene gjennomført av Norstat viser at befolkningen faktisk er enig med straffenivået i samfunnet. Således er departementets uttalelse om at folket ønsket økte straffer, og deres påberopelse av den alminnelige rettsfølelse, uriktig.

8.2 Norge som et demokrati og rettsstat – forholdet mellom statsmaktene

Styrereformen i Norge er demokrati, noe som setter rammen for det politiske liv i landet. Innholdet i et demokrati henger blant annet sammen med begrepet rettsstat, som omhandler hvordan det politiske liv i et samfunn foregår, eller bør foregå, samt grunnleggende krav samfunnets borgere kan stille til myndighetene.¹⁵⁵

Statsmakten i en rettsstat er delt i tre.¹⁵⁶ I Norge er statsmakten fordelt mellom Stortinget, regjeringen og domstolen. Den norske statsforfatningen bygger på maktfordelingsprinsippet, og omhandler forholdet mellom de øverste statsorganene, i tillegg til visse grunnleggende regler om forhold mellom statens øverste statsorganer samt individer.¹⁵⁷ Ved å spre makten mellom forskjellige statsmakter skal en sikre at statsorganene forblir uavhengige av hverandre, slik at et statsorgan ikke kan øve utilbørlig innflytelse på et annet. Med dette skal en sikre maktbalanse i samfunnet. Maktbalansen skal igjen bidra til å sikre grunnleggende

¹⁵² Bottoms (1995) s. 39-40; Olaussen (2013) s. 26.

¹⁵³ Bottoms (1995) s. 40.

¹⁵⁴ Frøseth, Grønning, Wandall (2016) s. 33-34.

¹⁵⁵ <http://ndla.no/nb/node/47805>; Aall (2011) s. 22.

¹⁵⁶ <http://ndla.no/nb/node/47805>.

¹⁵⁷ Andenæs (2006) s. 27; s. 71-72.

verdier som rettssikkerhet, forutberegnelighet og likhet for loven for borgerne i samfunnet.¹⁵⁸ Forholdet mellom Stortinget og regjeringen er preget av deres nære og løpende samspill, mens domstolen som en tredje statsmakt skal fungere helt uavhengig fra de to øvrige statsmaktene.¹⁵⁹

Domstolens uavhengighet sikres ved at dommerne er uavhengige i avgjørelsen av de enkelte sakene. Verken Stortinget, regjeringen eller andre samfunnsaktører skal kunne instruere eller på annen måte påvirke utfallet av konkrete saker overfor domstolene.¹⁶⁰ Ved å gi retningslinjer om hvordan domstolene skal dømme i ulike saker vil en kunne påstå at lovgiver har instruert eller påvirket utfallet av konkrete saker overfor domstolene, særlig i foreliggende tilfelle hvor proposisjonen blir anvendt så ukritisk og lojalt slik oppgaven viser. Det er uansett en utradisjonell straffeskjerpelsesmetode fra lovgivers side en kan stille spørsmålsteget til.

Departementet la frem forslagene fremmet i Prop. 97 L som at de ikke skulle ”rokke ved domstolens frihet” til å fastsette den straffen de anser som riktig, men at et ”tungtveiende moment” vil være ”lovgivers klart uttrykte og begrunnede uttalelser” om normalstraffenivået.¹⁶¹ Det ble vist til storkammerdommene hvor det ble alminnelig akseptert av et samlet Høyesterett i storkammer at lovgiver med ”bindende virkning” kan gi ”retningslinjer om normalstraffenivåer”, så lenge det er å anse som et ”begrunnet og autoritativt uttrykk for den alminnelige rettsoppfatningen”. Før departementet uttalte at når Norges høyeste folkevalgte organ formidler en slik rettsoppfatning, som gjort i Prop. 97 L, så ”bør domstolene tillegge denne atskillig vekt”, da dette er et ”særlig tungtveiende moment”.¹⁶² Lovgiver gir med dette svært klare indikasjoner på hvordan de mener domstolen skal forholde seg til deres retningslinjer og uttalelser i Prop. 97 L.

At Høyesterett legger vekt på lovforarbeidene er det lang tradisjon for. Disse gir uttrykk for lovgivers vilje, og har således stor demokratisk legitimitet.¹⁶³ Tradisjonen for straffutmåling er derimot slik i en rettstat at den skal gjøres individuelt og proporsjonalt. Proporsjonal straff kan ikke gis basert på type lovbrudd, det må gjøres ut fra hver enkelt lovbrøyer, da alle strafferettslige saker er forskjellige og har sitt eget særpreg. Dersom domstolene blir gitt

¹⁵⁸ Bernt, Mæhle (2007) s. 151-152.

¹⁵⁹ https://lovdata.no/artikkel/domstoler_maktfordeling_og_uavhengighet/1468.

¹⁶⁰ Bernt, Mæhle (2007) s. 157.

¹⁶¹ Prop. 97 L s. 6; se kapittel 6.

¹⁶² Prop. 97 L s. 11; se punkt 2.2 angående storkammerdommene.

¹⁶³ Advokatforeningen (2005).

retningslinjer om hvordan det skal dømmes i ulike type saker, desto mindre spillerom vil domstolen ha til å kunne vurdere lovbruddet som er begått, samt andre omstendigheter i saken som kan ha en innvirkning. Det å presisere og ”lukke” straffutmålingskjønnet til domstolene er således i strid med en tradisjonell tankegang. Dersom straffutmålingen blir objektivisert, vil det være vanskelig å utføre en individuell bedømmelse av saken, noe som igjen strider mot blant annet en human kriminalpolitikk og borgernes rettssikkerhet.

Rettsstatens idealer og krav om å gi borgerne frihet, likhet og rettssikkerhet opprettholdes best ved at domstolen opptrer som dømmende makt, mens Stortinget holder seg til å være lovgiver.¹⁶⁴ Verken statsorganer eller andre samfunnsaktører skal, som nevnt, ha mulighet til å instruere eller påvirke hva utfallet i *en konkret sak* for domstolen skal være. Ønsker Stortinget å påvirke domstolens rettsanvendelse, må det gjøres i kraft av å være lovgiver, gjennom lov- eller grunnlovsvedtak.¹⁶⁵

Det er i denne sammenheng viktig å påpeke faren som kan oppstå ved at lovgiver får så mye makt som oppgaven viser. Partifargen som den sittende regjering har, eller hvilken politisk tendens anordningen har, skal som utgangspunkt være uten rettslig betydning.¹⁶⁶ Noe det muligens ikke vil ha dersom lovgiver gis mer makt enn maktfordelingen i samfunnet ellers tilsier. Dette er oppsiktsvekkende med tanke på at straffutmålingen på denne måten vil kunne bli politisert, og da gjerne etter sittende regjeringens synspunkt eller deres politiske tendenser. Domstolens tillit som en uavhengig og rettferdig domstol kan med dette bli svekket. Straffutmålingstradisjonen baserer seg på en konkret straffutmåling med utgangspunkt i den kriminelle handlingen, og lovovertrederens skyld. Dersom departementet skal kunne sette Høyesteretts autoritet som straffedomstol under press, uten å være i kontakt med rettssalen, vil det være en praksis som kan true rettssikkerheten til borgerne i et samfunn. Likhetsprinsippet vil således også bli satt under press, og vanlige straffutmålingsmomenter vil bli satt ut av spill. Hvis individuelle hensyn må vike, ”risikerer vi at ulike lovbrudd behandles likt”. Noe som er like uheldig som at ”like lovbrudd behandles ulikt”.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Kvam (2009) side 2.

¹⁶⁵ Bernt, Mæle (2007) s. 157. Min kursivering.

¹⁶⁶ Andenæs (2006) s. 52.

¹⁶⁷ Helle (2015), maktkamp om Høyesteretts rolle.

9. AVSLUTNING

Oppgaven har vist hvilken lojalitet som foreligger mellom domstolene og lovgiver, ved at Prop. 97 L blant annet er blitt lagt ukritisk til grunn av Høyesterett. Straffutmålingen er således blitt påvirket av Prop. 97 L og dens straffeskjerpelse. Straffene utmålt etter lovendringen 25. juni 2010 har vist seg å være gjennomgående strengere enn straffene som ble utmålt tidligere.

Selv om Høyesterett er blitt påvirket av Prop. 97 L i sin straffutmåling, og normalstraffenivået siden 25. juni 2010 har økt, viser oppgaven til at måten straffene er blitt skjerpet på muligens ikke er den mest hensiktsmessige måten å utmåle straff på i henhold til maktfordelingsprinsippet, kriminalpolitikk, straffutmålingstradisjon, demokrati, samt rettsstatens idealer og plikter overfor borgerne i samfunnet.

Det er kanskje slik som assisterende riksadvokat Knut Erik Sæther sa i et intervju til NRK i oktober 2014: Domstolen skal dømme hver enkelt sak, mens påtalemyndigheten har ansvar for å utforme påstander som i ”tilstrekkelig grad tar hensyn til Stortingets intensjoner”. Her må ”påtalemyndigheten” jobbe aktivt for at ”straffenivået blir det samme som Stortingets anvisning”.¹⁶⁸ På denne måten vil Høyesterett, inkludert underrettsdomstolene beholde sin autoritet som straffedomstoler, og vil kunne fortsette med den straffutmålingstradisjon som har vært praksis i Norge i lang tid. Lovgiver vedtar straffebud og ytre strafferammer, domstolen ilegger straff, mens aktor og forsvarer legger frem saken for domstolen i samsvar med Stortingets (lovgivers formål), og klientens ønsker.¹⁶⁹ Som nevnt i kapittel åtte, vil det å presisere og ”lukke” straffutmålingsskjønnet til domstolene, ved å gi retningslinjer om hvordan domstolen skal dømme i ulike saker, være i strid med blant annet den tradisjonelle tankegang, rettsstatens idealer og en human kriminalpolitikk. Det er jo, tross alt, ”i sin alminnelighet heldigere og rikere at domstolene selv har det i sin makt å fastsette den straff som domfeltes forhold kvalifiserer til, enn at de i slike tilfeller skal være nødt til å treffe avgjørelser som de finner uriktige”.¹⁷⁰

¹⁶⁸ http://www.nrk.no/norge/_-jeg-kjenner-at-jeg-blir-provosert-av-straffenivaet-1.12001727.

¹⁶⁹ Helle (2015), maktkamp om Høyesteretts rolle.

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 40 (1961-1962) s. 9.

Kildeliste

Lov- og forskriftsregister

Kongeriket Noregs Grunnlov, Lov 17.mai 1814.

Straffeloven 1902, Lov 22 mai 1902 nr. 10.

Straffeloven 2005, Lov 20 mai 2005 nr. 28.

Lov 25 juni 2010 nr. 46.

Lov 19. Juni 2009 nr. 74.

Skadeerstatningsloven, Lov 13 juni 1969 nr. 26.

Prop. 97 L (2009-2010) – Endringer i straffeloven 1902 mv. (skjerping av straffen for drap, annen grov vold og seksuallovbrudd).

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) – Om lov om endringer i straffeloven 20. Mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

NOU 1992: 23 – ny straffelov – alminnelige bestemmelser: straffelovkommisjonens delutredning V.

Innst. O. nr. 73 (2008-2009) – innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 20. Mai 2005 nr. 28 mv. (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

RA Rundskriv nr. 3/2008: Familievold. Riksadvokatens innskjerpinger av politiets anmeldelsesplikt.

Ot.prp. nr. 40 (1961-1962) – om endring av straffelovens bestemmelser om 1) forbrytelser mot sedeligheten og 2) forbrytelser og forseelser i sjøfartsforhold.

Domsregister

LB-1996-1136

LB-2007-152868

LE-2012-197846

LG-2013-8744

HR-2011-1462-U

HR-2013-2174-U

HR-2016-225-S

HR-2016-553-A

HR-2016-714-U

Rt. 1971 s. 1194

Rt. 1973 s. 690

Rt. 1973 s. 1132

Rt. 1977 s. 1207

Rt. 1985 s. 326

Rt. 1990 s. 654

Rt. 1997 s. 1003

Rt. 2006 s. 970

Rt. 2006 s. 1298

Rt. 2007 s. 37

Rt. 2007 s. 1465

Rt. 2009 s. 1412

Rt. 2009 s. 1423

Rt. 2010 s. 734

Rt. 2011 s. 734

Rt. 2011 s. 743

Rt. 2011 s. 1368

Rt. 2011 s. 1412

Rt. 2011 s. 1751

Rt. 2012 s. 259

Rt. 2012 s. 283

Rt. 2012 s. 1261

Rt. 2012 s. 1336

Rt. 2013 s. 67

Rt. 2013 s. 516

Rt. 2013 s. 903

Rt. 2013 s. 958

Rt. 2013 s. 963

Rt. 2013 s. 978

Rt. 2013 s. 1121

Rt. 2013 s. 1132

Rt. 2013 s. 1252

Rt. 2013 s. 1409
Rt. 2013 s. 1537
Rt. 2013 s. 1702
Rt. 2014 s. 8
Rt. 2014 s. 346
Rt. 2014 s. 392
Rt. 2014 s. 397
Rt. 2014 s. 605
Rt. 2014 s. 797
Rt. 2014 s. 970
Rt. 2015 s. 378
Rt. 2015 s. 503
Rt. 2015 s. 693

Bøker og artikler

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 3. Utgave, 2011, Fagbokforlaget.

Aas, Geir, ”Politi- og påtalemyndighetens praktisering av familievoldbestemmelsen (jf. straffeloven § 219)”, TFS 2013-2, Gyldendal Rettsdata.

Andenæs, Johs, samlet utgave ved Kjell V. Andorsen, *Norsk spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*, 2008, 1. utgave, Universitetsforlaget.

Andenæs, Johs; *Statsforfatningen i Norge*, 2006, 10. utgave, Universitetsforlaget.

Baumbach, Trine, *Det strafferettslige legalitetsprincippet: hjemmel og fortolkning*, 2008, jurist- og økonomiforbundets forlag, København.

Bernt, Jan Frithjof, Synne Sæther Mæhle, *Rett, samfunn og demokrati: en introduksjon til rettsvitenskapen*, 2007, 1. utgave, Gyldendal akademisk, Oslo.

Bottoms, Anthony, ”The philosophy and Politics of punishment and sentencing” s.17-49 i: Chris Clarkson og Rod Morgan (red.): *The Politics of Sentencing Reform*, 1995, Oxford, Clarendon Press.

Frøseth, Anne Marie, Linda Grønning, Rasmus H. Wandall, *Rettsfølelsen i strafferettssystemet – perspektiver fra teori og praksis*, 2016, 1. utgave, Gyldendal Norsk Forlag AS.

Graver, Hans Petter, ”Hva er rettsvitenskap?”, TfR 1994 s. 561-583.

Helle, Halvard, ”Maktkamp om Høyesteretts rolle”, aftenposten, 14. juni 2015.

Kvam, Bjarne, ”*Introduksjon til rettsstaten*”, Stipendiat, Februar 2009, Det Juridiske fakultet; Universitetet i Bergen.

Matningsdal, Magnus, *Norsk spesiell strafferett*, cop. 2010, fagbokforlaget, Bergen.

Matningsdal, Magnus, *nytt i ny straffelov*, cop. 2015, Universitetsforlaget, Oslo.

Mæland, *alminnelig strafferett*, 2012, Justian, Bergen.

Olaussen, Leif Petter, *Hva syntes folk om straffenivået?: en empirisk undersøkelse*, 2013, Novus forlag, Oslo.

Schei, Tore, ”*Har Høyesterett en politisk funksjon?*”, Lov og Rett nr. 6, 2011.

Nettadresser

Justis- og politidepartementet, pressemelding 25 juni 2010:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/i-dag-skjerpes-straffene-for-vold-og-ove/id610277/>
(sjekket 26.03.16).

Statistisk sentralbyrå:

www.ssb.no

For tabell 10622:

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Reaksjon01&KortNavnWeb=traff&PLanguage=0&checked=true> (sjekket 08.05.16).

For tabell 10632:

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Reaksjon53&KortNavnWeb=traff&PLanguage=0&checked=true> (sjekket 08.05.16).

NRK, artikkel av journalistene David Vojislav Krekling og Annemarte Moland, 22.

Oktober 2014:

http://www.nrk.no/norge/_-jeg-kjenner-at-jeg-blir-provosert-av-straffenivaet-1.12001727
(sjekket 12.04.16)

Hvem har ansvaret for rettsstaten? Politikerne, dommerne eller advokatene? - Årstalen til advokatforeningen 2005:

<https://www.advokatforeningen.no/PageFiles/2245/Årstale%202005.pdf> (sjekket 12.05.16).

Lovdata, av Arnulf Tverberg, fra 26.09.14:

https://lovdata.no/artikkel/domstoler_maktfordeling_og_uavhengighet/1468 (sjekket 12.04.16).

Ndla Samfunnsfag, Stener Ekren:

<http://ndla.no/nb/node/47805> (sjekket 12.05.16).

Hjort Advokatfirma, Hjort Journal nr. 9 2013, Erik Keiserud, 18.11.13:

<http://www.hjort.no/straff-som-fortjent-nar-er-straffene-streng-nok> (sjekket 12.04.16).

Rettsdata fotnote 146, straffelov 2005 § 24, Magnus Matningsdal, 01.12.15:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN20050520z2D28z2E146> (sjekket 12.05.16).

Rettsdata fotnote 1937, straffelov 1902 § 229, Magnus Matningsdal, 01.12.15:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN19020522z2D10z2E1937> (sjekket 12.05.16).

Rettsdata fotnote 2009, straffelov 2005 § 274, Magnus Matningsdal, 01.12.15:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN20050520z2D28z2E2009> (sjekket 12.05.16).

Rettsdata fotnote 2011, straffelov 2005 § 274, Magnus Matningsdal:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN20050520z2D28z2E2011> (sjekket 12.05.16).

Rettsdata fotnote 2000, straffelov 2005 § 273, Magnus Matningsdal, 01.12.15:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN20050520z2D28z2E2000> (sjekket 12.05.16).

Rettsdata fotnote 2005, straffelov 2005 § 274, Magnus Matningsdal, 01.12.15:

<https://min.rettsdata.no/#/Dokument/gN20050520z2D28z2E2005> (sjekket 12.05.16).

Forkortelsesregister

Prop. 97 L (2009-2010) forkortes til Prop. 97 L.

Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) forkortes til Ot.prp. nr. 22.